

inv. č. 6.455

Dr. Smejkal

Koupil od Haruik
v Brně za Kč 35-

Přednášky o právu církevním.

Část II.

Obsah této litografie:

- I. Dějinný vývoj církevního majetku a jeho dělení.
- II. Podstata církevního jmění.
- III. Subjekt církevního majetku.
- IV. Vznik, nabytí a zřízení církevního majetku.
- V. Náboženský fond.
- VI. Jmění benefičiální /: obroční :/.
- VII. Jmění kostelní.
- VIII. Měštní nadace a církevní komunity.
- IX. Církevní budovy a hřbitovy.

Opravy:

- strana 6 - ř. 5. shora ins oprav na ius
ř. 6. ,, indicio oprav na iudicio
ř. 7. ,, Brunner ,, ne Brünner
strana 7 - ř. 4. ,, vlastního oprav na vlastníka
strana 8 - ř. 11. ,, ecclesiae oprav na ecclesiae

Způsobilost církve
míti majetek .

I. Církev katolická - třebaže její konečné
cíle jsou nadpozemské - potřebuje k výkonu bo-
hoslužeb, dotace kněžstva a budování a udržo-
vání kostelních a farních budov a jiných cír-
kevních zařízení přiměřeného jmění .

Podle svého nároku má církev katolická
/jako celek/ bohem¹/propůjčené právo jako právnic-
ká osoba nabývatí jmění, je podle vlastního uvá-
žení spravovati, požívatí a zeizovati. Církev je
dále domnívá, že má právo určití za jakých pod-
mínek, třebaš odchylných od platných forem ci-
vilních může jmění býti jí nabyto a zeizeno.
Státu pak nepřisluší žádné jiné právo, než po-
vinnost ochrany církevního majetku .

Dějinný vývoj.

II. Skutečné poměry neodpovídaly ovšem vždy
a také neodpovídají dnes uvedeným církevním
názorům .

V prvních stoletích po Kristu získala
církev majetek hlavně dobrovolnými dary věřící-
cích, které nebyly hromaděny, nýbrž jako
„ quasi deposita pietatis " ihned použity k
službě u oltáře, k péči o chudé

¹/ Podle c.1495 mají právní subjektivitu cír-
kev jako celek a apoštolský stolec na základě
práva bazského 6.100 Kodexu.

a k podpoře jiných potřebných křesťanských obcí. Mnohé předměty, používané ke službám božím, nebyly v těchto dobách vlastnictvím křesťanské obce jako takové, nýbrž vlastnictvím jednotlivců, případně pohřebních spolků /collegia funeratica/, v nichž křesťané se sdružovali. Nelze tedy až do počátku 4.století mluvit o nějakém majetkovém právu církevním. Dispozice se získaným jméním příslušela biskupům a ti to byli vázáni jedině na příkazy víry a nikoliv snad na přesné právní zásady.

Jména spravovali biskupové za pomoci t.zv. oekonomů /oeconomus/. Sluší uvést, že biskup i duchovní se měli vydržovati vlastní prací / příp. vydržovali se z vlastních prostředků/ a jen ti, kteří byli nemajetní obdrželi plat přiměřený daným prostředkům.

 Concil v Elviře / r. 305 a 306/ can. 19 zakazoval duchovním jen navštěvovati trhy za účelem obchodování, concil v Tarragoně / r.516/ can. 2 zakázal, aby využívali svého postavení a laciněji nakupovali a draze prodávali.

Pronikavá změna nastala po vydání ediktu milánského / 313 / Konstantinem Velikým. Církev byla oždařena nejen soukromým věnováním a vydatnými státními příspěvky, nýbrž stát uznal ji co právníkou osobu a přiznal jí svobodu v získávání majetku, zvláště testamenty a odkazy .

Jednotlivé správní obvody, diecese se staly subjekty církevního majetku, který byl sloučen v ruku biskupa a to nejen co se týče právní subjektivity, nýbrž i správy. Než časem byly jeho neomezené dispozice kladeny určité meze. Bylo zdůrazňováno, že jmění je spravovati především

k užitku církve / Ut episcopus rebus ecclesiae tantum commendatis, non tantum propriis utatur. C.31 Stat. eccl. antiq. / Postupně, asi od 5. století dělilo se diecézní jmění na 4 díly, t. j. díl náležející kleru jako stipendium, druhý k udržování kostelních budov / fabrica ecclesiae/, třetí chudým a čtvrtý biskupu. Vě Španělsku bylo obvyklým dělení na 3 díly; nebylo dílu chudých.

Postupně zásady kterými byla až dosud řízena správa majetku se staly vžitými právními předpisy. Tyto předpisy majetkového práva v době římsko-byzantinské byly tedy - v souvislosti s církevní ústavou, poč. 4. století v hlavních bodech ustálenou a státem uznanou - vytvořeny a í r k v í samou. Ovšem co se ^{týče} uznání způsobilosti církve nabývatí, resp. mítí majetek, byly v první řadě rozhodny s t á t n í právní předpisy. Svému přesvědčení, že jí přísluší samostatná nařizovací moc ve všech věcech majetkových dávala církev v té době výraz tím, že se přísl. císařskými nařízeními cítila a vydávala v její sféře za dotčenou.

Co se týče vývoje v germánských středověkých říších rostle mimo dobrovolných darů církevní majetek zvláště hojnými věnováními králů a světských hodnostářů a odkazy bohatých hodnostářů církevních, k čemuž značnou měrou přispívaly t. zv. desátky / avšak teprve světské zákonodárství VIII. stol. stanovilo jejich závaznost / a pořádaná správa církevního majetku. Církev mohla nabývatí bezforemnými testamenty a požívala privilegia restituce in integrum /: t. j. navrácení v předešlý stav; církev se stavěla na roveň nezletilcům; / a požívala dalekosáhlé immunity / osvobození od daní a dávek / . Na druhé straně

trpěla častými zásahy se strany fojtů / fojt, „Vogt“ byl světským ochráncem církevních úřadů /, nedbáním privilegia immunitatis, jakož i institucí t.zv. vlastních kostelů / Eigenkirchen /.

Pokud se intituce této týče třeba uvést:

Ani v době římské nebyl kostel věcí extra commercium, nýbrž byl předmětem soukromých práv. V dobách pronásledování služby boží se konaly v soukromých domech, pokud pak byly vlastní budovy k tomu určeny, byly rovněž vlastnictvím soukromníků / věrné ruky /. Nelze se tedy domnívati, že by křesťanské přesvědčení bylo snad v oné době v rozporu s podřízením bohoslužebných budov ustanovením soukromého práva.

Právě tak zůstávaly v germánských krajích ovšem také ve Francii a jinde /: nejde tu snad o čistě germánskou instituci: /^{1/} kostely, které vlastníci pozemků postavili na svých pozemcích, jejich vlastnictvím a netvořili část biskupem zpravovaného diecévního majetku .

Než nutno zdůrazniti, že tomuto pojetí soukromého vlastnictví ku kostelu se strany církve katolické odpovídalo v době římsko-křesťanské oo největší omezení dispozičního oprávnění vlastníka, takže vlastnictví stávalo se vlastně jen právem ryze formálním. Naproti tomu křesťanští germánové zdůrazňovali u ž i t k o v ý charakter práv, takže výkon práva vlastnického ku kostelům se děl převážně způsobem, který byl se spořádanou církevní správou těžko slučitelný. Vlastníci nejen že si přisvojovali právo dispozice pokud se týče ecclesia propria, t.j. osobovali sň právo dosazovati a sesazovati církevní zřízení, nýbrž nakládali s takovým majetkem jako s každým jiným / vyvinula se vsude, kde se vytvořil velkostatek, jak dokázal B u š e k / Učeb.dějín pr.cirk.str.72/.

ným, ba i sami spravovali kostel co kněží nebo dávali správu obstarávat jiným osobám, čímž využití kostela se stávalo věcí zisku. Takové poměry ohrožovaly pocho-
 pitelně rozvíjející se církevní organismus a církev
 usilovala o příslušnou změnu tohoto stavu: V 8. a 9.
 století nesla se snaha franckých králů a později církev
 k potřebné opravě. Zákonodárství královské bránilo
 vlastníku^m v takových opatřeních, která jsou neslučitel-
 na s výkonem řádné církevní moci; ustanovování a sesazo-
 vání duchovních vyžadovalo napříště spoluúčasti biskupa;
 později bylo podřazení kostela biskupu zdůrazněno.
 Církevní zákonodárství samo pak počalo od XI.století
 rozlišovati mezi pojmem „ecclesia“ a „altare“ čili
 mezi majetkovou a spiritualní stránkou církevních insti-
 tucí a tvrdilo, že stránka temporální je stránce spiri-
 tuální podřízena.

Se strany církve byla pak dále mezi jiným prosazo-
 vána zásada, že posvěcení kostela odnímá jej světskému
 opatření. Vývoj však pokračoval jen velmi zvolna; přesto
 správa kterou dosud vykonával vlastník z důvodu svého
 práva vlastnického se omezila časem na výkon t.zv.patro-
 nátních práv, t.j. práv vykonávaných jenom na základě
 církevního přivolení / v odměnu za zbožný skutek, t.j. za-
 ložení kostela/. Papež Alexander III pak prohlásil právo
 patronátní výslovně za „ius spirituali annexum“ a pře-
 nesl tak kompetenci rozhodovati ovšech věcech patronát-
 ních na církevní soudy. Tím dal těmto soudům možnost,
 prakticky prováděti a dále rozváděti shora zmíněnou

církevní zásadu. Kanonická doktrína rozvěkla je mimo jiné tak, že vlastník / nyní patronus / nemá práva jmenovati duchovní, nýbrž je jen navrhovati / presentare /.

Jeden z pramenů říká : Si quaestio est inter partes de iure patronatus, illa ex eo, quod tale ius est annexum spirituali, est indubie canonice decidenda / Brunner Schöffenh. /

tvoření se III. Ve vývoji církevního majetku možno pozorovati samostatných již v dávkých dobách počátek zajímavého procesu a sice majetku s procesem o s a m o s t a t n ě n í s e jednotlivých právní subje-církevních majetků i

ktivitou . a/ Již římsko-byzantské právo dovolovalo ustanovení místních církví jako dědiců a v germánsko-křesťanských říších byla přípustěna věnování světcí, jemuž kostel byl zasvěcen. To byly první kroky k d ě l e n í c í r k e v n í h o m a j e t k u .

b/ Nelze přehlédnouti, že šíření se křesťanství v rovinách a po rozchlém vonkově v Německu, Španělsku a Galii neslo sebou nutně vzrůstající samostatnost venkovských kostelů potažmo far / parochiae, plebaniae /, které se počala projevovati též na poli majetkovém.

Během vývoje pověřoval biskup kostely správou věnování pro kostel učiněných, takže vlastnictví správa i použití jich spadaly dohromady, vytvářela se tak pro duchovního správce jasná určitá samostatnost i renta, které mohl používati spolu s případajícími naň desatkami .

Také již výše vzpomenuté instituce vlastních kostelů nesla určité důsledky v tomto směru. Neboť kostely

ty netvořily součást jednotného diecesního jmění, zůstávajíce ve vlastnictví zakladatelů, ale na druhé straně se započala zvolna rýsovat tu rovněž jistá právní subjektivita tohoto církevního ústavu, od vlastního rozdělení.

c/ Další důležitou okolností, že ve VI. století staly se kláštery církevními instituty, jichž jmění bylo v rámci diecésnímu, spravovanému biskupem, samostatným / v dobách starších byla sdružení osob, spojených sliby ku společnému životu, pokládána za náboženské společnosti laické.

d/ Asi V. stoletím počínaje neposkytovali biskupové již obvykle jednotlivým duchovním prostředky nutné k vyživě, udržování služeb božích a péče o chudé ze společné diecesální majetkové masy, jak se dělo dříve, nýbrž přecházeli jim pozemky, které duchovní měli *salvo iure ecclesiae* používatí ke shora citovaným účelům. Tato přecházení byla zprvu jen dočasná a na libovůli biskupa spočívající. Později však zavazovali koncily biskupy, by taková již provedená opatření bezdůvodně neodvolávali. Tento způsob propůjčení zval se *precaria*; stejnou formou propůjčovali církvi pozemky i laikům, ovšem obsah takového právního jednání byl různý; u duchovních bylo účelem poskytnouti jim tauto formou na co měli nárok / třeba v jiné formě / ze společné masy ^{církevních} statků. Předmětné propůjčené pozemky ocitaly se tak v určitém vztahu ku kostelu, jehož zvláštní správu duchovní již stejně měl a časem zůstaly v trvalém spojení s kostelem. Během doby stal se pro taková věnování /zvl. v germánských krajích/ obvyklým název *beneficium*, čímž

1/ kapitulace Hludovic z r. 818-819 určovalo, že každý kostel má mít svobodné dos, břemen a služeb světských prostě. Toto je lišiti od statků v léno daných /beneficia/.

byl myšlen nejenom celkový úřední příjem duchovního, nýbrž i úřed. V následujících dobách nebyl z něho vyplácen podíl / 1/4 / biskupu a další díl / 1/4 / chudým a rovněž tak i díl pro kostel určený byl vyřazen. Byly tedy veškeré počátky z majetku beneficiálního plynoucí určeny trvale pro dočasného správce přísl. úřadu / faráře / .

Potřeby kostela samého byly uhráženy dobrovolnými dary a z nepředvídaných příjmů příp. závazků zakladatelů či patronů, částečně byly i beneficiáři povinni k úhradě. Tím počal vystupovati majetek kostelní / fabrica ecclesiae / a majetek beneficiální oproti sobě. Vývoj nebyl však ukončen všude současně a stejným způsobem.

Podobně jako došlo k oddělení jmění mezi farářem a biskupem, stejně tak i došlo k oddělení jmění biskupa a kapituly .

e/ V 9. a 10. století ustal společný život - vita communis - městského kleru. To vedlo k vyřazení těch majetkových podstat z biskupského jmění, které sloužily k výživě kanovníků. Tito pak obdrželi z oddělené podstaty příslušné výživné, označované co jejich praebenda.

Tímto vylíčeným způsobem se původně jednotné církevní jmění rozdělilo na řadu samostatných majetkových podstat a každá podstata resp. příslušné církevní zařízení se stalo samostatným nositelem práv a závazků .

Takovéto ustavení se církevního majetku zůstalo pak pro další doby - ačkoliv přinesly v církevním životě mnoho nového - již v základních rysech nezměněno. Tak možno říci, že v době klasické doby práva kanonického ustálila se správa církevního jmění v uvedeném směru, která až dotud často pečovala na nejisté půdě zvyklostí a pro-

cházelá dotud různý. vývojem. Vytvořily se 4 zvláštní skupiny církevního jmění, o nichž bude řeč dále.

histor. dějinný
voj / viz
strana 4 sho-

V době reformační a po té v revolučním období na zlomku 18. a 19. století bylo jmění církevní postiženo násilnými změnami, které dosud získaný majetek podstatně ztenčily. Následující období restaurace bylo proto nuceno vzhledem k zmenšenému rozsahu církevních prostředků poskytnouti k udržení církevních institucí a výživě správců duchovních úřadů nutné prostředky z peněz státních. Proto bylo úkolem četných dohod, které byly uzavřeny mezi papežskou stolicí a jednotlivými světskými vládami v 19. století, dosáhnout v tom směru potřebné státní podpory. Zmíněnými dohodami byly zajištěny z veřejných prostředků platy pro církevní úředníky a příspěvky pro ostatní církevní potřeby. V podstatě se ovšem na církevních zařízeních nic nezměnilo a staré formy nebyly nahrazeny novými. Opatření, která byla učiněna se strany světských vlád v poslednějších dobách vyznačují se tím, že

- 1./ soukromoprávní využití kmenového majetku ztrácí na významu oproti veřejnoprávním příspěvkům k účelům kultovým;
- 2./ odměna duchovního správce není nadále ponechána náhodnosti podstaty beneficie a upravena k poměru k významu působnosti;
- 3./ ačkoliv svrchu vyličená různost církevního majetku zůstává zachována, přece se množí zařízení a opatření, mající na mysli jeho budoucí sjednocení.

Názor církve na rozdělení statků.

Pokud se týče názoru církve na rozdělení majetku vůbec, nutno zdůrazniti, že ani v době prvního křesťanství, ani později nebyl ze strany církve učiněn pokus dosáhnouti -

alespoň pro vlastní své příslušníky-stejnoměrného rozdělení získaného majetku. To co bylo učiněno v tomto směru v době apoštolů nemělo formu zavazující, nýbrž pouze formu rady, která byla-li následována pojišťovala vyšší zásluhu, ale ku spasení nebyla nezbytně nutnou. Tyto myšlenky se objevují později v katolické církvi v určitější formě jako částečný podklad podstaty řádů a podržely všeobecně pro okruh svědomí každého křesťana svůj morální význam. Jinak se církev přidržovala po dobu svého trvání způsobu právního rozdělení statků, které při národech civilisovaných bylo obvyklé, uznávajíc soukromé vlastnické právo dědické atd., jako za daných poměrů užitečné. Snažití se však o zlepšení takového právního řádu, pokládá církev za své právo a povinnost.

Jak bylo již na počátku uvedeno, potřebuje církev ke svému trvání a k splnění svých trvalých cílů příslušného majetku, ježto její cíle jsou trvalé, musí také tyto prostředky býti trvalými a zůstati jí nadále zachovány. Chce-li však církev tyto prostředky zajistiti, je nutno, aby se zúčastnila všeobecného majetkoprávního života, musí potřebné statky na sebe převáděti, je obhospodařovati a udržovati a ponevadž tu jde o statky vnější, vstupuje tím do sféry, která leží zcela mimo ni, do její podstatě a určení cizího pole, které jest výlučně ovládáno světským zákonodárstvím, které samo určí, kdo jest oprávněn nabývati a za jaké jsou podmínky nebytí či ztráty na poli majetkoprávním. Církev není zvláště za nynějších podmínek s to, požadovati, aby stát stanovil pro ni na tomto poli zvláštní normy, nebo přiznal jí dokonce právo takové podmínky si stanoviti /:ač ovšem tento způsob resp. prosazení takové úpravy majetkoprávních církevních poměrů bylo církví prohlašováno nejen za žádoucí, nýbrž za její právo - viz úvodní odstavec;/. To co dnes

církev od státu může požadovati jest, aby jí na majetkoprávním poli ponechal účastniti se právního života v mezích jím stanovených norem, aby uznal její způsobilost k majetkoprávním jednáním a nevázal její jednání tohoto druhu na tíživější podmínky, než-li činí u jiných právních subjektů.

A těmto požadavkům vyhovuje dnes stát ohledně každé církve nebo náboženské společnosti, kterou zákonitě uznal. Uznání právních způsobilostí církve na poli majetkoprávním jest tedy jenom pouhým důsledkem všeobecného zákonného uznání církve nebo náboženské společnosti.

Podstata církevního jmění.

Podstata církevního pozůstává z věcných práv všeho druhu, ze závazků v aktivním či pasivním smyslu a pod. Mnohé součásti církevního majetku jsou v úzkém spojení k náboženské činnosti; nebo duchovním funkcím církevním což jim propůjčuje zvláštní charakter, způsobuje mnohou zvláštnost v jejich postavení a povaze a z toho důvodu nutno církevní jmění-bene ecclesiastica-rozlišovati na

1./ tak zvané r e s s a c r a e , to jsou takové věci, které se používají při službě boží bezprostředně a zvláštním obřadem byly pro toto určení kvalifikovány. Spojení ve kterém se jmenované věci k náboženským funkcím církve nacházejí, není však stejně blízké při všech, nýbrž jsou tu dva různé ekty, které je podle míry bezprostřednosti onoho spojení více či méně slavnostním způsobem k tomu uzpůsobují. Rozeznáváme:

a/ věci konsekrované /:posvěcené:/ a

b/ benedikované /:požehnané:/.

Věci posvěcené jsou takové, které s náboženským kultem stojí v nejbližším spojení a byly slavnostním aktem posvěceny určeny ku službám božím, /:kostely,oltáře,kalichy, případně někdy zvony a pod.:/. Věci požehnané jsou takové, které s náboženskými funkcemi nestojí v bezprostředním spojení a jenom méně slavnostním aktem požehnání byly zvláště kvalifikovány, /: základní kameny kostela, hřbitovy, mešná roucha, monstrance a pod.:/. Benedikce může být na základě zmocnění biskupova udělena také obyčejným knězem, kdežto posvěcení jest vyhrazeno biskupovi a může být jiným knězem provedeno na základě zmocnění papežského /:can. 1497 § 2, can. 1499 n. can. 1296 n.:/.

Podle našeho práva /:i práva kanonického:/ mohou být i věci posvátné předmětem vlastnictví. Pokud jde o obchod s nimi, platí dosud omezení vyslovené dvorským dekretem ze dne 25. listopadu 1826, že ostatky svatých a části svatého kříže mohou být zcizeny toliko bez úplaty na př. darováním. Pokud se pak exekuce na předměty používané k výkonu bohoslužby kterékoliv církve zákonem uznané týče, jakož i na části svatého kříže a na ostatky svatých, kromě jejich obruby, nesmí exekuce na ně být vedena. Mimo to používají zvláštní tržní ochrany /:viz §§ 182,174 II lit.c, 175 I lit. a trest.zákona.

2./ Tak zvané jmění církevní v užším smyslu, t.j. všechny druhy věcí a věcných obligačních práv, jaká se také nacházejí též ve vlastnictví či majetku soukromých osob a kteréžto věci tedy nemají žádné jiné zvláštnosti než tu, že se nyní nacházejí ve vlastnictví církve a jsou věnovány církevním účelům; zpravidla slouží církevním institucím k úhradě výdajů spojených se správou církevní. S o u h r n t ě c h t o p r á v n e t v o ř í j e d n o t n é h o m a j e t k u , n ý b ř ž r o z p a d á

se na mnoho majetkových podstat, sloužících k zvláštním účelům. Jde tu o ony zvláštní skupiny, které se vytvořily historickým vývojem na začátku vylíčeným, dělením se původně jednotného církevního majetku na zvláštní masy. Jsou to:

a/ bona beneficiorum, jmění beneficiální či obroční, t.j. souhrn těch věcí a práv, která jsou s určitým církevním úřadem v trvalém spojení a určeny k tomu, aby z jejich výtěžků držitel církevního úřadu dosáhl své výživy. Z toho důvodu se zovou také statky mensální /:bone mensalie:/.

Druhou skupinu tvoří

b/ bona institutorum, klášterní a řádová jmění, t.j. souhrn těch práv a závazků, které náleží jednotlivému institutu církevního řádu, ku př. klášteru nebo řádu jako celku /:dále jmění společenstev a kapitol:/ . Jako 3 skupinu možno označiti

c/ bona fabricarum, t.j. jmění kostelní v užším slovy smyslu resp. zádušní či fabriční /:fabrica ecclesiae:/, t.j. jmění, sloužící k úhradě nákladů na stavby a opravy příslušných církevních budov i na vnitřní zařízení kostela a opatření věcí potřebných k bohoslužbě. Čtvrtou skupinu pak tvoří

d/ bona piarum causarum, t.j. jmění nadační. Jde tu ovšem jen o nadace ryze církevní v takové věci a práva, která byla věnována církvi, aby trvale sloužila zvláštním církevním účelům. Nadání může pozůstatovati ze všech druhů výnosevých věcí či užitečných práv. Takové nadace mohou býti spojeny s jměním benefičním či kostelním, nemohou býti jinak splněny než za takového spojení /: jako ku př. mešní nadace, nadace pro hudbu nebo osvětlení farního kostela a podob. /, avšak i v takovém případě tvoří majetkoprávně

samostatnou, od jmění benefičiálního či kostelního oddělenou podstatu, samostatný souhrn práv a závazků.

Vznik a nabytí církevního majetku.

Schopnost církve /:čímž rozumíme ovšem jednotlivé její instituty a ústavy:/ nabyvatí jmění jest jen důsledkem právní subjektivity uvedených jednotlivých církevních podstat, které je pak-jak již uvedeno-přirozeným důsledkem zákonného uznání církve státem. Způsob, jakým církevní instituty nabývají jmění je tentýž, jako u všech fyzických a právnických osob.

Subjekt církevního majetku.

Jest málo otázek kanonického práva, o níž by se bylo uplatnilo více různých názorů, nežli o otázce, kdo jest subjektem církevního jmění, nebo jak se obvykle ale ne přesně říká, nebo, kdo jest vlastníkem církevního jmění. Řešení této otázky není věcí zákonodárství, ale vědy a tato dospěla k velmi různým výsledkům. Jest nutno podotknouti, že církev ani v době největšího rozpětí své moci, kdy dovedla podrobiti svému zákonodárství a soudnictví také právní poměry majetku sloužícího jejím potřebám, neučinila pokusu vyřešiti otázku vlastnictví k církevnímu majetku.

Jako vlastníci církevního jmění byly udávány z různými odůvodněnými Bůh, zakladatel církve, jednotliví svatí, chudí, duchovenstvo, papež, stát, celá církev. Jednotlivé církevní obce, jednotlivé církevní ústavy a konečně se vyskytl názor, že na církevní majetek nelze vůbec použiti pojmu soukromého vlastnictví /:t-zv- antídominialní teorie:/. Většinou těchto zcela neudržitelných názorů není se třeba zabývatí, přihlídneme jen k názorům, že vlastníkem jest celá církev a k teorii institutové a antídominialní.

Pokud se týče prvé uvedené teorie, že totiž vlastníkem jest celá církev, je uváděno k jejímu odůvodnění, že církevní jmění tvoří celek a že jednotlivé církevní ústavy, jak se dějinným vývojem vyvinuly, jsou navzájem ve stejném právním poměru, jako stationes fisci, t. j. jednotlivé státní úřady. Tvrdí se někde, že jednotlivým ústavám přísluší jen majetkové užítky /: dominium utile :/, celé církvi pak dominium directum, čili že vlastnictví je děleno; někdy opět se přisuzuje celé církvi t. z. v. dominium successivum, t. j. nárok na majetek zaniklých církevních ústavů. Avšak samo kanonické právo uvádí více subjektů církevního jmění a takovéto jednotlivé církevní ústavy mohly navzájem uzavíratí nejružnější právní jednání, což je možným jedině za předpokladu, že jde o zcela samostatné právní osoby. Je tedy tato nauka jak s právem kanonickým tak i s právem státním v rozporu. Další teorie, t. z. v. instituc^tová tvrdí, že vlastníkem je jednotlivý lokální církevní ústav /: úřad :/ či příslušná církevní korporace. Tím neztrácejí ovšem svou vlastnost jako části celého velikého organismu církevního, jemuž jsou podrobny. Teorie ta ovládá praksi a poměrně nejvíce vyhovuje modernímu světskému právu, podle kterého je nutno výlučně posuzovati otázky soukromoprávní. Praxe rakousko-uherská a československá z ní vychází; státní zákonodárství se otázkou tou nezabývá ex professo, ovšem stanoví § 38 odst. 2 zákona o úpravě zevních poměrů církve katolické, čís. 50 z roku 1874, že ohledně otázky vlastnictví a jiných soukromoprávních poměrů ve příčiněném jmění zádušního a obročního rozhodná jsou ustanovení

obecného, občanského práva; v případě sporu přísluší rozhodnutí soudům." Tím postavilo rakouské zákonodárství na stanovisko, že katolická církev, jako taková, není nositelem majetkových práv, která naopak přísluší vždy jen určitému církevnímu ústavu.

V rámci zákoně /: § 54 :/ stanoví se event. možnost převést církevní jmění z jednoho církevního subjektu na jiný; čili s o l i d a r i t a c í r k e v n í c h i n t e r e s ů , odpovídající shora zmíněnému podřízení jednotlivých subjektů celkovému organismu církevnímu.

Teorie antidominiální konečně odmítá vůbec aplikaci pojmu soukromého vlastnictví na tak zvaný majetek církevní. Tvrdí se, že pro tento majetek ani zásadně neplatí pravidla volné dispozice ve smyslu soukromého práva, nýbrž, že vlastnictví k církevnímu majetku je vlastnictvím veřejnoprávním a nikoliv soukromoprávním. Církevní majetek je tudíž jměním vázaným, který s l o u ž í k u r č i t ý m ú č e l ů m v e ř e j n o p r á v n í m .

V tomto smyslu ani otázka, kdo je vlastníkem církevního majetku /: ve smyslu soukromého práva :/ nemá smysl a že není ani osoby, na niž by se při církevním majetku celá hodil pojem soukromoprávního vlastníka. Uvádí se, že předmětem církevního majetku může být i v ě c , c í r k e v n í m ú č e l ů m v ě n o v a n á , která však zůstala dle ustanovení věnovací listiny ve vlastnictví dárce či věnovatele.

Schopnost církve nabývatí jmění jest jen důsledkem její všeobecné právní způsobilosti, která jest opět přirozeným důsledkem právního uznání církve státem. Způsob, jakým se

nik a na-
cí-
vního
jetku.

získávání majetku děje, jest stejným jako při všech ostatních fyzických a právnických osobách. Získává tedy církev jak právními jednáními mezi živými tak i mortis causa a je co do formy a obsahu právních jednání tedy vázána na předpisy, stanovené soukromým právem v tom kterém státě platném. Ovšem soukromým právem ve státě platným bývá nabývání majetku církví vázáno na zvláštní podmínky, které částečně nabytí jeho činí snadnějším, částečně působí v omezujícím směru. Bylo tomu tak již v právu obecném, právu rakouském a v dnešním právu československém.

I./ Co se zvýhodnění nabytí týče, nutno uvést tyto případy:

- a/ Podle §u 685 všeobecného občanského zákoníka mohou zbožné odkazy požadovány býti ihned po smrti zůstavitele, zatím co ostatní odkazy mohou býti požadovány pravidelně teprve /: s určitými výjimkami :/ rok po smrti.
- b/ Podle §u 778 všeobecného občanského zákoníka jsou v případě, že zůstavitel zanechal jen jediného nepominutelného dědice a tohoto v poslední vůli /: z omylu o existenci jeho osoby :/ přešel nebo když bezdětný zůstavitel obdrží nepominutelného dědice na kterého není pamatováno, teprve po prohlášení poslední vůle, všechna ustanovení poslední vůle neplatna, jenom ,, odkazy určené veřejným ústavům, jako odměna vykonaných služeb a k z b o ž n ý m ú č e l ů m musí býti zapraveny v částce, která celkově nepřesahuje čtvrtý díl čisté pozůstatlosti.

- c/ Dalším podstatným zvýhodněním při nabývání církevního majetku jest ustanovení občanského zákoníka, že zemřeli beneficiát, sniž by sepsal svou poslední vůli, /nastupuje tudíž zákonná posloupnost/, třetina celé pozůstalosti připadá příslušnému kostelu, u nějž je nebo byl beneficiát čirým
- d/ Pokud se týče promlčecí lhůty, patří církev ku privilegovaným osobám /: lhůta je tu 40 let, § 1485 obč. zák.:/ rovněž tak lhůta vydržecí je stanovena tak, že při knihovním vydržení směřujícím proti církvi vyžaduje se 6 let na místě 3 let a při mimoknihovním vydržení se vyžaduje 40 let na místě 30 let - § 1472 obč. zák.
- e/ Podle československého práva je církevní jmění zásadně podrobena všem veřejným břemenům, jsou však přesto přiznány mu některé výsady, ku př. od daně domovní jsou osvobozeny /: z ní vyňaty :/ budovy a jejich části, pokud slouží veřejné bohoslužbě náboženských společností uznaných státem, jakož i ty budovy a jejich části, které slouží za úřadovny osob, pověřených duchovní správou náboženských společností uznaných státem, po případě jsou pověřeny vedením matrik a konečně budovy hřbitovní. Od vojenské povinnosti ubytovací jsou osvobozeny fary jakož i úřední místnosti, místnosti určené k bohoslužbě a kláštery ženské a mužské s klausurou.
- f/ Výhodou jest také, že církevní majetek je v podstatných směrech zastupován před soudy a správními úřady finančními prokuraturami. Viz zákon o finančních prokuraturách číslo 97/1933 Sb. a zvláště vládní nařízení číslo 82/1936 Sb., kterým se vydává služební instrukce pro finanční prokuratury, které stanoví:

§ 2 konají finanční prokuratury úkoly právního zástupce pro tyto právnické osoby nebo jmění:

- 6/ jmění katolických kostelů a duchovních obročí, ale jen jde-li o jejich kmenové jmění, dále státem spravované jmění zrušených duchovních ústavů, klášterů a společenstev;
- 7/ dědictví a odkazy k účelům zbožným, dobročinné nebo obecně prospěšným nenáležející právnickým osobám uvedeným pod číslem 1 /: t.j. stát, země a okresy /: není-li v poslední vůli obdařená osoba určitě označena;
- 9/ jmění veřejných farních, chudinských ústavů.

Co se omezení resp. stížení nabývání tak zvaného církevního majetku týče, třeba uvést:

Z důvodů po výtce národohospodářských bylo nabývání majetku církví vůbec po případě určitého majetku dovoleno jen za jistých podmínek. Církev totiž není svými statky účastna jako jiné subjekty ve státě na stálém koloběhu a výměně majetku. Ježto pak tato výměna a koloběh stupňuje bohatství jedince a tím také bohatství celého národa jako celku, bylo zájmem státu, aby nabývání majetku církví, který zůstava trvale v její ruce a tudíž poškozuje majetkový blahobyt národa, co nejvíce omezil. Majetek církevní byl v mrtvé ruce /: manus mortua :/. Již ve 13. století možno pozorovati počátky omezování nabývání majetku církví. Tato omezení byla nazývána zákony amortisačními. Jimi byly stanoveny podmínky, kterými přechod statků případně určitých statků na mrtvou ruku /: amortisare :/ byl povolen. Na půdě bývalé monarchie počátky takových amortisačních zákonů se objevují již ve 14. století a zachovaly se téměř až do našich časů. Teprve kon-

kordát z roku 1855 /: článek 29 :/ stanovil plnou volnost církve nabývatí majetku a odstranil tím dříve platné zákony amrtiseční.

zení cír-
ního ma-
ku.

Zcizení uvedeného majetku jest nejen jeho vzdání se, nýbrž také každé takové jednání, které znamená ve své podstatě obmezení jeho, jako tomu je, je-li majetek stížen právy třetích osob případně břemeny atd. Církevní majetek má sloužiti trvale církevním potřebám a nemůže proto býti bezdůvodně zcizen, neboť by to odporovalo stálosti a trvalosti církevních účelů.

Jest tedy zcizení církevního majetku pokládati za zcela mimořádné opatření, které jest vázáno

- a/ na okolnost, že jsou tu obzvláště nutící důvody, které zcizení ospravedlňují a
- b/ na nařízení té církevní autority, která podle církevní ústavy je k takovým zcela mimořádným opatřením oprávněna; je nutno dbáti takové opatrnosti, která plně odůvodnění takového opatření zaručuje. Technický výraz pro to zní: Zcizení či zavazení může se státi pouze ex justa causa a cum solemnitate.

Jako důvody v prvním směru /: ad a/ se uznávají: 1/ *urgens necessitas* - nutná potřeba, t.j. když okolnosti jsou takové, že pro to je jediným a nejlepším prostředkem, aby nutková potřeba církve resp. příslušného církevního institutu, ke kterému právě onen majetkový předmět náleží, byla kryta, 2/ *evidens ecclesiae utilitas* - zřejmá výhoda, t.j. když prodej jest pro příslušný církevní institut nebo pro církve vůbec k převažujícímu užitku, 3/ *pietas, christiana charitas* - dobročinná intence, t.j. když jde o to, aby bylo

odpomeženo lidské tísní nebo jinak aby bylo vykonáno vynikající dílo křesťanské lásky. Předmět musí býti před zcizením písemně oceněn.

V druhém směru /ad b/: Příslušným hodnostářem církevním je papežská stolice ohledně předmětů vzácných a přesahujících cenu 30.000 franků /lir/; jinak místní ordinář; zcizení resp. zavazení či propachtování majetku, který náleží církevnímu institutu v diecési může býti nařízeno jedině opatřením biskupa, /: t. zv. aekretum alienandi :/, který při tom jest sám vázán na souhlas své kapitoly, případně na event. usnesení kapitoly či konventu příslušného institutu. V starším právu dostačilo opatření biskupa samého, od Řehoře X. /; v druhé polovině 12. století :/ a zvláště v důsledku konstituce Pavla II. „Ambitiosae“ z roku 1468 jest požadována ještě zvláštní „specialis licentia sedis apostolicae“ ke každému opatření.

Podle československého práva je ku zcizení či zavazení nutně nadto třeba ještě příslušného s o u h l a s u s t á t n í h o . Blíže podmínky v tom směru obsahuje nařízení ministerstva kultu a vyučování ze dne 20. června 1890 číslo 162 ř.z. - platné i pro majetek klášterní /: viz nařízení téhož ministerstva ze dne 15. dubna 1861 číslo 3251 :/ a dále nařízení ministerstva spravedlnosti ze dne 13. srpna 1860 číslo 175 ř.z. o zcizení a zavazení jmění katolických ústavů, obročí a duchovních ústavů. Ustanovení tato platí u nás v tomto rozsahu: schválení státního není třeba pro prodej do 200 Kčs, zatížení do 2.000 Kčs a nájem do 3 let. Jde-li o majetek ve větší ceně, resp. nájem či pacht přes dobu 3 let, uděluje svolení buď zemský Národní výbor resp. ministerstvo školství na základě zmocnění vlády /: viz v tom směru ustanovení vládního nařízení číslo 187/1929 :/. Vyžaduje se také

vyjádření patronovo, při statku biskupském také dobré zdání kapitoly, v diecési sufragánů také ještě vyjádření metropolitů. Zápis práv, která omezují nemovitý majetek církevní do pozemkových knih nesmí být povoleno bez výslovného prohlášení zemského úřadu, že zákonným podmínkám ke zcizení a zavazení církevního majetku bylo vyhověno.

Uvedená nařízení - červnové a červencové z roku 1860 číslo 162 a číslo 175 ř.z. - byla zachována v platnosti zákonem o zevních poměrech církve katolické ovšem s tou změnou, že požadavek papežského schválení zcizení či zatížení byl vyloučen. I n t e r n ě ovšem může být o takový souhlas žádáno a být udělen.

Příslušné ustanovení zákonné má toto znění: Předpisy ministerského nařízení ze dne 20. června 1860 /: číslo 162 ř.z. :/ a ze dne 13. července 1860 /: číslo 175 ř.z. :/ o zcizení a zavazení jmění katolických kostelů, obrodů a duchovních ústavů mají i napříště platnost, až na to, že k takovému prodeji nebo zavazení jest potřebí schválení papežské kurie."

V souvislosti s opatřeními proti církevnímu majetku /:ku př. dříve uvedené zákony amortizační, ztížení nabývání resp. zcizení majetku/ je také uvéstí vytvoření n á b o ŷ e n - s k é h o f o n d u na území bývalého Rakouska.

Císař Josef provedl rozsáhlou sekularisací církevního majetku tím, že velkou část klášterů zrušil. Počet mnichů obojího pohlaví se zmenšil v Rakousku až do smrti císaře Josefa o téměř 36000 osob, takže zůstalo pouze 27000 mnichů přibližně v 1320 klášteřích. Císař sám zdůrazňoval, že mu „jde o morální a politické zlepšení stavu říše ne však o to, aby obohatil vojenskou či státní pokladnu." Z celého jmění

takto zrušených tuzemských mužských i ženských klášterů byl vytvořen v různých provinciích císařství fond s názvem „Náboženský fond“/: někdy se užívá také pro tento fond názvu „Náboženská matice“://. Fond byl určen k tomu, aby „dal různým církevním ústavům lepší hybnost, sílu a trvalost, aby různá církevní zařízení mohla býti vydržována, podporována a posilována a aby duchovním v nemoci nebo věkem postiženým nebo k dalším církevním službám neschopným se poskytla pomoc nebo úplné zaopatření.“/

S tímto novým fondem byly spojeny také starší emeritní nebo deficientní fondy v Čechách a mimoto tak zvaná solná pokladna /: cassa salis :/ založená za války 30ti leté v náhradu církvi za utrpěné škody.

Jak už bylo výše uvedeno, byly organizovány náboženské fondy jednotlivě, t.j. podle zemí. Jejich správu vedou bývalé zemské úřady, tedy nyní zemské Národní výbory.

Příjmy náboženského fondu mimo důchody z kmenového jmění jsou:

- a/ příjmy z důchodů interkalarních, t.j. důchodů, které plynou z beneficie po čas jeho uprázdnění; od vydání kongruového zákona 1926 jde jen o požitky vyšších beneficií;
- b/ příjmy ze jmění zrušených církevních úřadů, ústavů nebo společenstev;
- c/ příjmy z daně, placené beneficiáty a církevními komunitami nebo společenstvími, /: kláštery etd. :/ uže výše jejich důchodů, které jsou upraveny zákonem číslo 51 z roku 1874;
- d/ příjmy z kancelářských tax biskupství, která jsou dotována z náboženského fondu;

l/ viz Helfert, Kirchenrecht I. Str. 283.

e/ ze státních dotací, která jsou fakticky státními subvencemi.

Tento poslední pramen příjmu má charakter podpůrný, jest však pramenem daleko nejvydatnějším.

K vydání náboženského fondu náleží:

- a/ doplněk platu duchovním funkcionářům katolickým, /: hlavně správčům a kaplanům :/ ve výši kongruy ve smyslu zákona číslo 122/1926 o platech duchovenstva; odpočívne a zaopatřovací platy takových funkcionářů se platí z pokladny státní /: § 123 prováděcího nařízení číslo 124/1928 :/.
- b/ Udělování titulu mensae kandidátům duchovního stavu, kteří nemají jiný titul ordinace.
- c/ Dotace far a míst kaplanských, která byla zřízena při úpravě, provedené Josefem II.
- d/ Patronátní břemena při patronátech náboženského fondu.
- e/ Dotační mše, které vázly na jmění, které připadlo náboženskému fondu.
- f/ Subvence na udržování seminářů nebo alumnátů a na profesory teologických učilišť.
- g/ Platy učitelů náboženství při gymnasiích a některých jiných ústavech.
- h/ Podpory a příspěvky k různým jiným církevním účelům, ku př. dotace některých biskupství /: biskupství v Českých Budějovicích, neb kanonikátů :/, různé příspěvky všude tam, kde zvláštní jmění nedostačuje.

Náboženský fond náleží do kategorie veřejných fondů, spravovaných státem; jest samostatným subjektem práva

z á v a z k ů a jeho právní zastupování náleží finanční prokuratuře /: viz § 2 snora citovaného vládního nařízení ze dne 2. dubna 1936 číslo 82/1936 :/.

C í r k e v n í o b r o č í /: b e n e f i c i a :/.

am a poj-
příbuzné.

O b r o č í m /: beneficiem :/ rozumíme církevní úřad se kterým jsou t r v a l e spojeny určité majetkové podstaty a sice k tomu účelu, aby držitel úřadu kryl z jejich výtěžků svoji výživu.

Také p r á v o držitele církevního úřadu aby pobíral výtěžky k jmenovanému účelu, případně v ý t ě ž k y s a m y , které majetkové podstaty s církevním úřadem spojené poskytují či vůbec p ř í j e m s úřadem spojený nebo s o u h r n m a j e t k u s a m ě h o /: tedy beneficiálních statků :/ bývá označován jako obročí či beneficium.

Obročí /: beneficium :/ jest tedy

a/ nemyslitelno bez církevního úřadu. Tím ovšem není řečeno, že by církevní příjem nebo právo na požívání výtěžků církevních majetkových podstat musil býti nutně spojen jediné a pouze s nějakým církevním úřadem, nýbrž tím jest řečeno jen tolik, že má-li někdo právo na požívání církevního příjmu, k t e r é s e n e z a k l á d á n a n ě j a k ě m /: nebo snad o d n ě j zastávaném :/ církevním úřadě :/ nemůže býti mluveno o obročí resp. beneficiu. Taková poživací práva na výtěžky z církevních majetkových podstat, která se nezakládají na církevním úřadě, zovou se všeobecně sinekury a mezi nimi nutno označiti zvláště praestimonia, t.j. výtěžky z církevního jmění, které jsou poskytovány jednotlivým klerikům k zvláštním ne

ryze církevně úředním účelům, ku př. k účelu studia.

b/ Také nemůže býti mluveno o obročí, jestliže nikoli v držitel církevního úřadu, se kterým výtěžky poskytující majetkové podstaty jsou spojeny, nýbrž někdo jiný, ať už klerik, případně držitel jiného církevního úřadu nebo laik má právo na pobírání jmenovaných požitků. V takovémto případě mluvíme o komendě /: commenda :/.

V dobách minulých bylo beneficium, které nemohlo býti ihned obsazeno nebo jehož vlastní držitel nemohl býti činným, často dočasně přenášeno na sousedního beneficiáta se závazkem, aby beneficium toto zastímně spravoval a z výtěžků kryl jenom své nutné výlohy. Tento způsob se původně zval: ecclesiam, beneficium commendare a tímto způsobem byly často spravovány i biskupské kostely, opatství, kláštery /: šlo o představeného kláštera :/. Správu takového beneficia se vyjadřovala latinskou větou beneficium commendabatur curae alterius. Byl to způsob, resp. jeden ze způsobů postarati se přechodně o správu beneficia. Ten kterému takový kostel nebo opatství bylo co commenda svěřeno, zvaný commendatarius, neměl právo požívatí pro sebe všech výtěžků komendovaného kostela nebo opatství, on měl nahraditi z nich jenom své výlohy a složiti účet. Ovšem tento způsob správy beneficia byl často zneužíván a dočasný správce považoval je a požíval jako normálně mu propůjčené beneficium. V dobách neklidu a násilí musela církev často hledati ochranu u mocných laiků a předávati jim správu beneficií jako komend, kteří pak spravovali je neohlížejíce se na církevní autoritu, takže se často objevovali laikové jako komendatáři kostelů, zvláště bohatých klášterů a opatství /: t. zv. abbates commendatarii :/. Během doby se však podařilo církevnímu zákonodár-

ství tyto poměry odstraniti a omeziti, takže dnes již komendatáři se takřka nikde neobjevují.

Od tohoto pojmu commenda nutno však rozlišovati takové komendy, které ještě dnes jsou propůjčeny rytířům duchovních řádů.

Jména duchovních rytířských řádů bylo původně spravováno jednotně a jednotliví členové/z něj výživu. Jenom výjimečně byla jednotlivým rytířům přenechána správa a požívání o d - d ě l e n é části řádového jmění a tyto se zvali pak commendatores /: comthur :/. Později se však tyto výjimky staly p r a v i d l e m a díl daný do správy a požívání jednotlivému rytíři zval se a zve se ještě nyní commenda, vlastník jeho comthur.

e d n o t l i v é d r u h y beneficiálních příjmů.

Podle p o v a h y beneficiálních statků se řídí přirezeně také d r u h výtěžků jejich a je tedy po každé věci toho či onoho beneficia z čeho, resp. z jakých majetkových podstat v tom jednotlivém případě beneficiální statky pozůstávají a jakého druhu jsou z nich vyplývající užitky. Od výtěžků vlastních beneficií /: obročí :/ nutno rozeznávat požitky, které jsou spojeny se z v l á š t n í s p e c i e l n í církevní funkcí a připadají jenom t o m u , kdo tuto zvláštní funkci vykonává. Takové požitky se zapravují pravidelně ze společné majetkové podstaty, ku př. ze společného jmění kapitely a zovou se distributiones.

Jako v l a s t n í p ř í j m y z beneficia /: obročí :/ nutno pokládati tedy:

a/ v ý t ě ž k y n e m o v i t o s t í /: ročí, luk a lesů :/, pokud ovšem pozemky takové jsou s beneficiem spojeny;

b/ p ř í j m y v h o t o v o s t i , které se zakládají buď na soukromoprávním titulu /: ku př. roční úroky s beneficem spojených kapitálů, které byly buď zapůjčeny nebo proměněny ve výnosové papíry :/ resp. příjmy spočívající na veřejnoprávním titulu /: na nějakém opetření státním, po případě církevním založená práva na požívání určitých obnosů z veřejných fondů :/, viz následující kapitulu o kongruē;

c/ v ý t ě ž e k z v l á š t n í c h u ž i t k o v ý c h p r á v , které mohou býti spojeny s beneficem, na př. ususfructus, deputát dřeva, piva, obilí a podobně. Tento druh beneficiálních výtěžků který spočívá pravidelně na věnování resp. založení není nepodstatný. Závazky k poskytnutí takových dávek byly často spojeny se selskými usedlostmi. V souvislosti s tím nutno uvést ustanovení §u 8 odst. 1 zákona ze dne 23. dubna 1925 číslo 96 Sb.z. a n. o vzájemných poměrech náboženských vyznání, který říká:

„ Příslušníci církve nebo náboženské společnosti smějí býti donucováni k peněžitému a n a t u r á l n í m p ř í s p ě v k ů m , nebo ve prospěch j i - n é c í r k v e n e b o n á b o ž e n s k é s p o l e č n o s t i jen tehdy, jsou-li vázání věcným patronátem nebo spočívá-li povinnost k těmto příspěvkům na s o u k r o m o p r á v n í c h d ů v o d e c h l i s t i n a - m i p r o k e z a t e l n ý c h n e b o j e - l i k n i h o v n ě z a j i s t ě n a ; ”

d/ o b ě t i n y /: oblationes :/ a š t o l o v é p o p l a t - k y /: jura stolae :/.

Obetiny /: oblationes :/ v širším smyslu také eleemosynae

rozumíme takové majetkové předměty, které někdo z vlastního popudu dává k církevním účelům na nějakém církevním posvěceném místě. V dnešní době jsou takové dary obvykle jenom v omezeném rozsahu. Pricházejí v úvahu malé peněžité dary, které se ze zvláštního důvodu nebo během služeb božích skládají v kostele.

Pod poplatky š t o l o v ý m i rozumíme takové obnosy, které platí z důvodu výkonu určitých církevních funkcí t e n , kdo pro sebe výkon takové funkce v y ž a d u j e a s i c e t o m u , v jehož úředním okruhu se úřední funkce vykonává. Původně bylo zakázáno bráti nějaké dávky za úřední církevní výkon. Teprve později bylo to dovoleno a obyčejem vyvinuly se takové dávky za křest, oddávky, pohřeb a vyhotovování úředních listin. Úkon sám nesmí býti činem odvislým od zaplacení; neboť to, co klerik v důsledku svého d u c h o v n í h o úřadu činí, vykonává jen z důvodu jej postihující úřední povinnosti ať už jest tato speciální funkce požadována jen jednotlivcem či nikoliv a ať už klerik má svoji výživu zajištěnu či ne. Církev musí d u c h o v n í a k t y od ní předsevzaté pokládati za něco stojícího mimo lidský styk a nemůže tedy požadovati peněžité ocenění takového aktu. Ocenění takovéhoho spirituelního výkonu by bylo simonií, tedy jedním z nejtěžších církevních přečinů a ohroženo nejtěžšími tresty.

Ovšem s tím je slučitelné, aby jednotlivý člen církve, který zapříčiní takový spirituelní akt, použil toho jako popudu, aby splnil jemu nepochybně příslušející v š e o b e c n ý z á v a z e k , přispěti na výlohy způsobené církevní činností a není tudíž nic nepřirozeného, že se právě během času

vytvořila pevná forma splnění této všeobecné příspěvkové povinnosti každého člena církve postiuující, povinnost to, která normálně stihá člena každého soukromého spolku. Ne tedy spirituální funkce, nýbrž všeobecný závazek každého člena církve aby přispěl k hmotným církevním potřebám, jest právní důvod, ze kterého - podle názorů církve - děje se plnění zvané štolovým poplatkem. Je to tedy jenom určitá forma k splnění všeobecné povinnosti. Nemá však právní povahu protiplnění /: jako do, ut facias, nebo facio, ut facias a podobně :/, nýbrž jde tu o zvláštní a proto původní, primerní plnění vytryskující z všeobecné povinnosti. Vykon spirituální funkce jest tudíž pouze v nější podnět, při němž takové plnění resp. splnění všeobecné povinnosti jest poskytovat.

U nás se udržely poplatky štolové a sice jako veřejno-právní dávky do roku 1926. § 23 již citovaného zákona o úpravě vnějších poměrů katolické církve číslo 50 z roku 1874 stanovil, že k dobytí „pevných poplatků za církevní ohlášky, oddavky a pohřby, o stole, jakož i za písemná vyřízení farního úřadu“ se poskytuje politická exekuce a že jenom „osoby, které požívají práva chudých, jsou těchto poplatků zproštěny.“ § 25 odst. 3 stanovil, že při písemných vyřizeních farního úřadu může se předem žádati zaplacení potřebného snadkolku.

Zákon kongruový /: číslo 122/1926 Sb.z.a n. :/ zrušil ve svém §u 6 všechny dosavadní předpisy o poplatcích štolových. Mohou tedy štolové „poplatky“ býti nadále sjednávány pouze dohodou mezi církevním funkcionářem a mezi stranou. Mohou býti tudíž vymáhány podle státního práva pouze cestou soukromoprávní, jakožto soukromoprávní plnění.

Účelem, kterému má sloužiti celá podstata obročí jest, aby duchovnímu, který zastává příslušný duchovní úřad, dostalo se p ř í j m u , a sice takového příjmu, kterým by mohl uhraditi výživu jeho stavu přiměřenou, aniž by byl nucen věnovati se činnosti cizí jeho povolání. Tato stavu přiměřená výživa se nazývá k o n g r u a /: competens :/ s u s - t e m t a t i o e onen příjem, který podle poměru času a místa, jakož i stupně hodnosti úřadu je nutným k z a j i š - t ě n í takové stavu přiměřené výživy, zove se p o r t i c o n g r u a , či krátce c o n g r u a . Takové benefici- cium, které zajišťuje takový příjem, se zove beneficium con- gruum a církevní zákony /: ku př. Liber Extra a Tridentinum :/ požadovali, aby každé beneficium tak bylo vybaveno. Při zří- zování nových beneficií je toho dbáti a při jakékoliv změně již stávajícího beneficia nutno vždy tuto okolnost vzíti v úvahu.

Stát počal doplňovati příjem duchovních správců na con- gruu /: tedy příjem jejich hodnosti přiměřený :/ za Josefa II. a to z n á b o ž e n s k é h o f o n d u , který jak již výše uvedeno, tehdy byl zřízen, ovšem původně pouze při nově zřízených farách. Snahou zlepšiti příjmy kleru byl nesen již zákon číslo 51/1874 ř. zák., který vyměřil příspěvky k náboženskému fondu na uhrazení potřeb na účely církve katolic- ké, uváděje v §u 1 výslovně, že tyto příspěvky, které jsou povinny platiti majitelé církevních obročí a řeholní komunity slouží , , obzvláště ku zlepšení dosavadního normálního příjmu duchovenstva ku správě duší.

Také zákon o zevních poměrech církve katolické číslo 50/1874 opravňuje kultovou správu k změnám v dotaci církev- ních úřadů, aby se ulehčilo některému veřejnému fondu, ale

bez újmy ,, zákonné kongruy“/: § 22 :/. Úprava kongruy byla pak postupně prováděna; po prvé zákonem kongruovým, který byl vydán roku 1885 /: ze dne 19. dubna 1885 číslo 47 ř. z. :/. Nově byla tato materie upravena generálně zákonem číslo 122/1926 o úpravě platů duchovenstva církví a náboženských společností státem uznaných, případně recipovaných.

Tento nový kongruový zákon se tedy generálně týká v š e e h c í r k v í , již d ř í v e , totiž před účinností zákona, t.j. před 1. lednem 1926 uznaných nebo recipovaných. Rozeznává církev kongruální a nekongruální, nebo-li dotační.

K o n g r u á l n í m i jsou nadále církev, které právní řád do 1. ledna 1926 pokládal za kongruální; o s t a t n í c í r k v e , které byly sice do toho dne uznány, ale dotud nebyly dosavadním zákonodárstvím kvalifikovány j a k o kongruální, jsou podle citovaného zákona 122/1926 d o t a ě n í m i . Církev, které dojdou uznání po 1. lednu 1926 nejsou ani kongruální, ani dotační.

Citovaný zákon byl proveden vládním nařízením číslo 124/1928, které systematicky upravuje celé kongruové právo a uvádí v §u 1 jako kongruální církev: církev katolickou a pravoslavnou /: řecko-východní :/; n e S l o v e n s k u byly recipovanými církvemi katolická, evangelická augšpurského vyznání, evangelická reformovaná a řecko-východní /: pravoslavná :/, jakož i náboženská společnost židovská; ostatní uznané církev jsou n e k o n g r u á l n í .

A/ Církev kongruální:

Citovaný zákon /: §y 1 a následující :/ vyměřil nejnížší příjem /: kongruu :/ duchovenstva činného při správě

farních úřadů, jakož i jiné veřejné duchovní správě na místech systemisovaných se souhlasem státní správy kultové;

dále výchovné a odpočivné a zaopatřovací platy /: jako vdovskou pensi, vdovské odbytné, příspěvek na výchovu, sirotčí pensi a úmrtné :/, celkem podle období předpisů platných pro státní zaměstnance s některými úchyly. Plat duchovního byl tímto zákonným opatřením odstupňován podle vzdělání na tři, dvě a jednu třetinu sumy stanovené zákonem /: § 1 odst. 4 citovaného zákona :/. Byl odstraněn rozdíl mezi duchovenstvem světským a řeholním a zákon se vztahuje také na představené kněžských seminářů, členy kapitol, kapitulní vikaristy, kapitulní kaplany a duchovní, kteří jsou konsistoriálními úředníky.

Biskupové n e m a j í nároku na kongruu. Příjem duchovního se stanoví vždy na pět let na základě f a s s e /: příznávky :/, kterou je povinnen duchovní předložit o svých příjmech z jiných zdrojů než ze státní pokladny a ze zemskému Národnímu výboru prostřednictvím ordinariátu /: viz § 3 citovaného zákona :/. Stát pak doplní po příslušném přezkoumání f a s s e ryzí příjem duchovního, spojený bezprostředně s duchovním místem a funkcí n a k o n g r u á l n í m e z :

B/ Církev nekongruální.

Těmto církvím náleží nárok na d o p l n ě n í p l a t ů a o d p o č i v n ý c h a zaopatřovacích požitků jejich duchovenstva, činného ve veřejné duchovní správě na místech systemisovaných se souhlasem státní správy kultové a sice ve formě p a u š á l n í d o t a c e z e s t á t n í c h p r o s t ř e d k ů . Tato dotace, která

se stanoví vždy na pět let předem podle průměru posledních tří let předcházejících tomuto pětiletí, vyplácí se ve výši, která se zjistí podle poměru počtu příslušníků jednotlivých církví nekongruálních k úhrnnému počtu příslušníků všech církví kongruálních dohromady podle posledního úředního sčítání lidu.

K této dotaci se poskytně ještě další obnos a sice v takové výši, aby dotyčná nekongruální církev nebo náboženská společnost mohla svým duchovním vyplatiti výchovné a vdovské a sirotčí zaopatřovací platy a to za stejných podmínek, jako kdyby byly duchovními kongruálními /: § 5 citovaného zákona:/.

Od kongruy jest lišiti tak zvanou k o m p e t e n c i, t.j. nejnižší příjem beneficiátův osvobozený od příspěvků do náboženského fondu po případě od jiných dávek.

P r á v a a p o v i n n o s t i b e n e f i c i á t e s o h l e d e m n a b e n e f i c i u m /: obročí :/.

Podle výslovného ustanovení církevních zákonů dosáhne ten, komu byl propůjčen církevní úřad věcné právo k celému úřadu jež nejlépe možno nazvati ius in ipso beneficio /: ius in re :/. Obsah tohoto práva se vztahuje na v š e c h n y majetkové podstaty, které náleží k beneficiu a podřazuje tyto podstaty opatřením beneficiátovým tak dalece, jak to nedostatek vlastnictví a všeobecné normy týkající se církevního majetku připouštějí, s oprávněním, každého j i n é h o z takového působení na ně vyloučiti.

Beneficiát je tudíž zástupcem té právnické osoby /: institutu, beneficia :/, která je vlastníkem beneficiálních statků. Jest správcem těchto statků a má především právo po-

bíratí všechny užítky, které vylpynou z benefíciálního majetku. Múže také díspenovati s podstatou benefíciálních statků, jenom když benefícium nezhoršuje /: kodex nazývá jej děfen-
sorem, kurátorem a administrátorem benefícia :/. Múže také
určítí způsob užívání podle vlastního uvážení /: pozemky sám
obhospodařovati nebo prepachtovati :/, ovšem jenom po dobu,
pokud mu užívání přísluší. Závazky, které se týkají pouze
užitků, může bez dalšího podstoupítí, p o d s t a t u
/: t.j. benefíciální statky samy :/ nemúže zavazovati, pro-
tože by v tom již bylo zhoršení. Z toho důvodu nesmí statky
zatížití, tím méně zcizítí, což ostatně jest ještě blíže ur-
čeno normami platnými pro církevní jmění, na které jest be-
nificiát samozřejmě vázán. Múže podati benefíciu samému pří-
slušející žaloby a jest dokonce - jestliže to, co má býti
žalobou dosaženo, náleží p o d s t a t ě benefícia /:ku
př. uplatnění desátků v celku :/ - o d p o v ě d e n za
vymáhání příslušného nároku a potřebuje k tomu, poněvadž se
tu jedná o podstatu benefícia, autorisace příslušného cír-
kevního nadřízeného. Jestliže se jedná ale jen o žalobu
ohledně toho, co náleží k užítkům benefícia /: ku př. uplat-
nění jednotlivých, z nesporného práva desátků plynoucích
plnění, štelevých poplatků, úroků, pachtovného a podobně :/,
n e n í odpověden za vedení žaloby a nepotřebuje k tomu
zvláštního svolení. Za takové zhoršení, které vzniká nutně
řádným užíváním benefíciálních věcí neručí a podle toho je
také posuzovati ručení za udržování inventárních kusů. Při
odchodu z benefícia je správce tohoto duchovního úřadu po-
vinnen podle stavu věci buďto k náhradě nastalých z h o r -

š e n í z jeho soukromého jmění nebo neopak má nárok na náhradu l e p š e n í podstaty obročního jmění, došlo-li k takovému zlepšení během doby jeho požívání a to z benefi-ciálního jmění.

S ohledem na tento obsah beneficiátovi příslušejícího ius in re k jeho beneficiu byly hledány nejráznější analogie ze soukromého práva, aby se poukazem na ně postavení benefi-ciáta krátce charakterisovalo. Tak byl stavěn analogicky na- rovno usufruktuářovi, lennímu vasalovi či manželéi ohledně jeho práv na dotální majetku během doby manželského spole-čenství; ohledně podstaty beneficiálních statků pak zvláště bývá jeho postavení analogicky srovnáváno s oprávněnými a povinnostmi poručníka ohledně jmění nezletilce, avšak pokud se příjmu týče bývá pokládán beneficiát za pro- kurátora in rem suam. Již z té okolnosti, že tolik analogií se hledá a že jedna druhou se doplňuje, dokazuje nám, že žádná z nich není správnou a ani nepodává výstižně obraz právního postavení beneficiátova vzhledem k beneficiu. Take- vé analogie možno použití abychom právní postavení benefi- ciáta v jednotlivých směrech učinili názornějším, v žádném případě však, abychom tím podstatu věci vyčerpaly. Ius in re beneficiáta nespodá totiž pod žádný z těchto soukromo- právních typů, jde tu o zcela zvláštní samostatné právo ve- řejnoprávní povahy, které je možno označiti jako právo k obročí, ius in beneficio.

Spornou byla také otázka, zda beneficiát v důsledku právě zmíněného ius in ipso beneficio, má v l a s t - n i c t v í v š e c h p o ž i t k ů beneficia, či zda

pouze má vlastnictví k těm částem příjmu z obročí, které jsou nutny k jeho obživě, stavu přiměřené. Jest samozřejmě velmi těžko prakticky stanoviti hranici pro to, co beneficiát v každém případě nutně potřebuje ke své životní obživě a co se jeví jako čistý přebytek.

Církevní zákony samy nemají tak ostrého nazírání na věc, že by chtěly omeziti jeho nárok jen na to, co nutně potřebuje k obživě. Omezení dispozičního práva beneficiátova vyskytovala se v dobách dřívějších pokud se jen týče majetku získaného z benefícia /: t.zv. bona beneficalia nebo peculium clericale; naproti tomu bona patrimonialia jsou majetkem získaným jinak než úsporami z benefícia :/. Úspory z benefícia měl beneficiát pravidelně věnovati církvi nebo chudým. Nyní však - jak již dříve jsme byli naznačili, taková omezení nastávají jen tehdy, jestliže beneficiát opomene učiniti o svém jmění poslední pořizení. V tom případě - ovšem byli zemřelý duchovní skutečný beneficiát, t.j. jestliže byl trvale činným duchovním /: jako ku př. biskup, kanonik, farář, místní kaplan a podobně :/ dělí se při nastalé intestátní posloupnosti jmění tak, že jedna třetina připadá kostelu, při kterém byl činným, jedna třetina chudým a jedna třetina příbuzným. Nebyl-li pak skutečným beneficiátem, tedy nebyl-li u určitého kostela trvale činným /: jako kooperátor, provisor, dočasný administrátor, výpocný^{mo} kněz, zaměstnanec světských úřadů a podobně :/ obdrží příbuzní dvě třetiny a chudí třetinu. Tato ustanovení byla ponechána v plat-

nosti citovaným zákonům číslo 50 z roku 1874 který v §u 58 ustanovuje ,, zvláštní ustanovení o intestátním právu dědickém po s v ě t s k ý c h d u c h o v n í c h " nej- sou tímto zákonem dotčeny.

Ačkoliv jak jsme již vylíčili, zmíněné právo benefi- ciátovo k beneficiu je velmi obsáhlým, nesmí býti p o d - s t a t a beneficia ovlivňována nebo zhoršována. V tomto směru ručí beneficiát v každém případě za omnis culpa. Všechny věci musí beneficiát udržovati v dobrém stavu jak je převzal a musí zaplatiti všechna b ě ž n á v y - d á n í , která s hospodařením na majetku obročí jsou spo- jena. Taková právní jednání, která spadají do běžné správy majetku a nedotýkají se tedy podstaty beneficia, nepotře- bují schválení státního /: nejde tu o z c i z e n í církevního majetku :/. Co jsou to běžná vydání /: resp. běžné příjmy :/, rozhoduje samozřejmě hospodářská povaha té či oné části obročního jmění. Je vždy nutným, aby bylo, jde-li o nějaké právní jednání, zcela jasným, zda benefi- ciát /: ku př. farář :/ uzavírá takové jednání jménem b e n e f i c i a s a m é h o , tedy jménem určitého církevního obročí, resp. zda takové jednání uzavírá j m é n e m v l a s t n í m jako osoba soukromá, v kte- rémžto případě nevznikají ž á d n é z á v a z k y p r o o b r o č í nýbrž jedině a pouze pro uzavírají- cího je beneficiáta samého. Že pak co se stavu beneficiál- ního majetku týče je povinnen beneficiát při odchodu ná- hradou či neopak náhradu z beneficiálního majetku obdrží

/: při zhoršení, při zlepšení :/ bylo již výše uvedeno. Jak jest oprávněn k pobírání zajištěných užitků, tak jest povinen nésti na beneficiátním majetku váznoucí ať už veřejnoprávní či soukromoprávní břemena.

Zvláštní povinností beneficiátovou jest závazek tohoto k residenci, t. j. závazek trvale se zdržovati v místě, kde beneficium se nachází a vzdáliti se jen výjimečně v případech zákonitě odůvodněné dovolené a za dbání formalit zákonem předepsaných. Tuto povinnost mají pouze duchovní správci tak zv. beneficia residentialia, to jsou tak zv. beneficia majora a taková, která jsou spojena s výkonem duchovní péče „*quae curam animarum habent annexam*“, nikoliv tak zv. beneficia simplicia - tu jde pravidelně o tak zv. mešní stipendia. Takoví beneficiáti mohou se kdykoliv dáti substituovati. Porušení residenční povinnosti má mimo jinakého potrestání za následek propadnutí užitků beneficiálních za dobu nepřítomnosti /: viz Kodex can. 143 sl., 2. 168 sl. :/. 1/

dy in-
lární. I n t e r k a l á r n í m i zoveme důchody, které plynou z beneficia po dobu jeho uprázdnění. V dobách dřívějších plynuly takovéto důchody buď ve prospěch kostela nebo dobročinných účelů, případně připadaly patronům nebo panovníkům jako tak zv. *jus regaliae*. U nás plynuly interkalární důchody světských beneficí do náboženského fondu, jak stanovil § 59 výše již citovaného zákona číslo 50/1874, který zrušil také veškeré dotud

1/ Podrobnosti o tom viz Schulte: System des allgem. kat. Kirchenrechts str. 297 a sl.

platné výjimky z této zásady. Naproti tomu hradil fond výlohy administrátora /: viz § 5 zák. ze dne 19. května 1885 číslo 47 ř.z. :/ Za rok, v němž se beneficium uprázdnilo, bylo nutno aby byl pořízen účet za účelem rozdělení důchodů a to mezi pozůstalost po beneficiátovi, pro náboženský fond a pro nového beneficiáta.

Avšak zákon kongruový číslo 122/1926 zrušil starší předpisy o interkalářích n i ž š í c h beneficií a prováděcí nař.č.134/1928 porouchává v §u 119 b i s k u p o v i , určil, co se stane s příjmy plynoucími z uprázdněného obročí pokud nepatří ani předchůdci, t.j. duchovnímu který dosud byl k tomuto obročí ustanoven, ani jeho nástupci.

Podotýkáme, že se tato změna týká jak uvedeno j e n n i ž š í c h b e n e f i c i í .

r á v u o b r o č n í h o j m ě n í vedou duchovní poživatelé obročí pod dohledem patronů a po vrchním dohledem biskupů a státu. Zákonné předpisy vydané o povinnosti farních osad, pečovateli o obroční budovy vydané před platností zákona 50/74 ř.z., zůstaly v platnosti /: § 46 cit. zákon 50/74 :/. Církev má tedy s u t o n o m n í s p r á v u m a j e t k o v o u a státní úřady jsou oprávněny v záležitostech obročního majetku jen k právu vrchního dozoru, z něhož však nelze odvozovati oprávnění k samostatným správním opatřením na místě církevní správy. Podle §ů 46 a 20 zákona 50/74 jsou vyšší církevní úřady v rámci již z počátku zmíněné solidarity církevního jmění oprávněny převést

církevní majetkové podstaty /: ku př. obroční pozemky :/ na jiný církevní právní subjekt /: beneficium :/. Takovéto akty jsou povahy v e ř e j n o p r á v n í a kultové úřady státní jsou vůči takovým opatřením povolány, toliko k výkonu práva dozorčího. Zmíněný vrchní dohled biskupův ve věci obročního jmění jde tak daleko a je takové povahy, že ku př. biskupský ordinariát jest oprávněn podati stížnost ke správnímu soudu ve věcech obročního majetku; stejná práva vzhledem k dikci č. 46 nepřísluší však patronu. Musí mu však býti dána příležitost, aby mohl vykonati dozorčí právo podle zákona mu příslušející. V této své funkci jako orgán dozorčí a v této vlastnosti jest ke státní správě, která vede v r c h n í dozor v poměru podřízenosti a nemůže proto uplatňovati u státních úřadů kultových své vlastní právo a není jak uvedeno, legitimován ke stížnosti na správní soud.

Jmění obroční musí býti odděleně spravováno a účtováno od jmění kostela neb církevního ústavu.

Správa jmění B i s k u p s k é h o a k a p i - t o l n í h o se řídí podle s t a t u t á r n í c h nařízení o tom platných, bez újmy státního práva dohlédacího.

žování
kevního
etku.

Prvním úkolem každé majetkové správy je péče o nedotčené udržení všech majetkových součástí předmětného jmění. Také správa církevního jmění je nesena týmiž zásadami. Z nich hlavně jsou tyto:

- a/ z j i š t ě n í a úplná e v i d e n c e majetkových podstat. Za tím účelem založení a zřízení úplných soupisů, inventářů různých skupin církevního majetku;
- b/ z a j i š t ě n í takto zjištěného základního majetku náležitým způsobem, t.j. pojištění předmětných budov a pozemků proti elementárním škodám, uložení peněz, cenných papírů a listin, jakož i hypotekární zajištění pro pohledávky jednotlivých církevních majetků;
- c/ s t a n o v e n í nepřekročitelných hranic pro oprávnění těch, kteří jsou povoláni k požívání jednotlivého církevního jmění /: vždy se tak může státi jan salva rei substantia :/ na druhé straně pak závazkem těch, kteří jsou v držení a požívání majetku, k náhradě výloh, které s řádným užíváním tohoto jmění jsou spojeny. Příslušná ustanovení církevní o těchto věcech jsou obsažena v Kodexu, články 1296, 1483, 1522 a 1523. Také stát má zájem na udržení církevního majetku a proto neřídil § 38 zák. 58/1874:

„ Pokud jde o hospodaření se jměním církevním jest pravidlem, že požívá té ochrany státní, kteréž požívají všeužitečné nadace. Státní správa kultová má zvláště právo dozíratí na to, aby se kmenové jmění kostelů a ústavů církevních zachovalo, sjednati si kdykoliv jistotu, zda-li toto jmění tu jest a shledalo-li by se, že něco schází, učiniti čeho potřebí, aby se to nahradilo.“

ta kostel-
jmění.

K správě kostelního jmění jest povolán ten správce kostela, ku kterému kostelní majetek přísluší. Správci kostela jsou však přidáni dva muži z obce /: kostelní starší či jinak zvaní :/, kteří byli na návrh příslušného správce ustanoveni příslušným děkanem, aby podporovali správce radou a činem /: Trid. Sess. 22 cap. 9 :/. Patronu přísluší podle kanonického práva také zde jen právo dozoru.

Zákon 50/74 již dříve citovaný nařizuje v §u 41:

„ Správa jmění kostelů a ústavů zádušních při nich zřízených /: fundací a podobně :/ buď zařízena všeobecně západně tak, aby v ní měl účastenství správce kostela a zástupci těch, kteří jsou povinni hraditi náklady na potřeby kostelní, kdyby jmění nestačilo a kteří podpůrně ručí ze závazky kostela nebo zádušního ústavu.“ Jde tu tedy nejen o kostely duchovní správy, nýbrž o všechny kostely věnované veřejnému kultu. V §u 42 stanovil cit. zákon:

„ Podle zásady vytkené v §u 41 mají spravovati jmění farních kostelů správce fary, farní obec a patron kostela společně.“ Tyto zásady měly býti provedeny zvláštním zákonem, který však dosud nebyl vydán.

Biskupům a jejich náměstkům vyhřelil citovaný zákon v §u 45 účastenství ve správě církevního jmění v jejich okrsku se nacházejícího, jež jim dle nařízení církve v nich obyčejně přísluší, pokud tato nařízení neodporují zákonům státním. Církevní předpisy resp. nařízeními zde vzpomenutými jest rozuměti samozřejmě práve kanonické, resp. kodexové. Biskup jest ku př. legitimován

v této souvislosti k podání stížnosti jak v řízení správním tak i ke správnímu soudu, jestliže církevní jmění má být použito způsobem odporujícím zákonu k účelům, k nimž nemá povinnosti přispívat.

prada ná-
ladů sta-
bních a
itřní za-
zení kos-
tlů.

K u d r ž o v á n í c í r k e v n í h o m a -
j e t k u n á l e ž í p ř e d e v š í m ř á d n é u d r ž o v á n í v š e c h c í r k e v -
n í c h b u d o v . J i ž v ý š e j s m e u v e d l i , ž e k t a k o v ý m o p r á v á m b u -
d o v k b e n e f i c i á t n í m u m a j e t k u n á l e ž á j í c í c h / o b y t n é a h o s p o -
d á ř s k é b u d o v y / , k t e r é j s o u n u t n y v d ů s l e d k u n o r m á l n í h o o p o -
t ř e b o v á n í s e / : m e n š í o p r a v y z d í , s t ř e c h , z á m k ů , s k l a v
o k n e c h , p o d í a h a p o d o b n é : / j e s t p o v i n n e n b e n e f i c i á t s á m ,
p o n ě v a d ů ž n á l e ž í k b ě ž n é m u h o s p o d a ř e n í , k t e r é o n h r a d í . N y -
n í j e s t o t á z k o u , k d o m á n a h r e d i t i r e s p . z e p l a t i t i
v ě t š í n á h o d n ý m i u d ě l o s t m i / : j a k o t ř e b a o h n ě m a p o d o b n é : /
n e b o p r o s t ě z u b e m č a s u z p ů s o b e n é š k o d y a v d ů s l e d k u j i c h
n ě s t i n u t n é o p r a v y n a b u d o v á c h .

Především nutno v každém případě zjistiti, zda tu není zvláštní jmění, jako ku př. nadání či fundace. Neměli, mají podle názoru církve v tomto případě přispěti ti, kteří z kostela měli nějaký příjem, tedy zejména patron a beneficiát, v poslední řadě pak sami farníci. O kostel biskupský měl se starati a udržovati jej biskup s kapitulou, takže se naň navztahují t.zv. ustanovení konkurenční.

§ 40 cit. zákona 50/1874 stanovil, že „ právní zá-
vazky, které vážnou na jmění kostelním /: tak i obročním:/
mají se uhraditi především z jeho výnosu a teprve kdyby
výnos ten nestačil, z podstaty jmění. Jestliže však tu jsou

kromě jmění kostelního /: nebo obročního :/ i jiné povinnosti, buďtež hrazeny dotčené závazky jen z té části podstaty jmění, jichž výnosu není zapotřebí na zapravení běžných potřeb kostela /: nebo obrocí :/, zbytek uacht uhradí ostatní povinnosti podle míry svého závazku."

Když tedy není tu jmění příslušného kostela nebo jestliže nedostačuje ku krytí výloh, jsou zavázáni subsidiárně osoby, které mají od příslušného kostela nějaký příjem, resp. faráři a to vedle sebe resp. v jistém pořadí případně dle povahy prací k opravám potřebných. Jde tu tedy o tak zv. k o n k u r e n c i k úhradě předmetných závazků a zásady této konkurence jsou jinak upraveny v Čechách, jinak na Moravě.

V Č e c h á c h je konkurence upravena tímto způsobem:

I. Co se týče stavebních nákladů na f a r y , tedy

a/ malé opravy a opravy zaviněné nese farář,

b/ jiné opravy dojdou úhrady z postradatelné částky kostelního jmění; nestačí-li toto, přispívá farář z přebytků na kongruu podle stavebné stupnice,

c/ zbytek uhradí patroni - vyjímaje práce nádenické a potahy, které mají dodati faráři /: obvyčejně se mluví o tangentě patronové resp. přifařených.:/.

II. Co se týče stavebních nákladů na k o s t e l y .

a/ nejprve nese náklad osoba zavázaná ze zvláštního titulu,

b/ není-li taková, tu jmění kostela a to i kostela filiálního. Jestliže nestačí kostelní jmění, bývá v praxi

- použito eventuelně přebytku ze jmění ostatních kompatro-
nátních kostelů, hledě k ustanovení §u 54 zák. 50/74,
- c/ práce nádenické a potěhy hradí farníci a to i členové
filiálních obvodů,
- d/ patron hradí práce řemeslnické a ostatní hotové výdaje;
není-li kostel pod patronátem, hradí jeho kvotu farníci,
hledě k předpisu §u 36 cit. zákona.

o nákladu na vnitřní zařízení kostela /: ku př. var-
hany, paramenty a jiné :/ nemáme v Čechách výslovných usta-
novení. Rozhoduje tu zvyklost, jinek náklad hradí farníci
/: farní obce :/.

Svrchu uvedená ustanovení /: třebaže byla původně
zrušena konkordátem z roku 1855/ jsou přece v platnosti
vzhledem na ustanovení §u 57 cit. zákona.

N a M o r a v ě a v e S l e z s k u byla
otázka úhrady stavebních nákladů upravena zemským zákon-
dárstvím a sice na Moravě ze dne 2. dubna 1864 číslo 11
z.z., ve Slezsku ze dne 15. prosince 1863 číslo 2 ex.1864.
Jejich ustanovení jsou shodná v podstatných částech.

Podle uvedených zemských zákonů hradí výlehy spoje-
né se zřízením a udržováním katolických k o s t e l -
n í c h i o b r o ě n í c h budov a s pořizováním kos-
telních paramentů, zařízení a potřeb

- a/ osoby zavázané na základě nadace, smlouvy nebo jiného
právního titulu,
- b/ jmění kostelní a to nejprve jeho důchody, potom jmění
kmenové, neboť část nutná pro běžné potřeby musí zůstat
nedotčena /: viz § 46 zák. č. 50/74 výše citovaný:/,

c/ farář pouze při budovách farních, má-li z obročí určitý příjem roč. Kč 1.200.-- potežmo Kč 1.000.-- a to po odečtení obnosu za práce nádenické a potehy jistou kvotou podle výše přebytků,

d/ patron a to jednou třetinou z neuhrazeného nákladu po odečtení prací nádenických a potahů event. upotřebené části kostelního jmění a příspěvku farářova,

e/ všechny ostatní náklady hradí místní, t.j. farní obec.

Výlohy menší jako kominické dávky, okenní tabule, oprava dveří, zámků, hradí /: jak už výše bylo uvedeno :/ beneficiát ze svého, ovšem pokud se týče budov farních a hospodářských.

Patří-li k jednomu kostelu více obcí nebo jsou-li v obci poplatníci, na něž připadá při nejmenším jedna šestina daní ke konkurenci předepsaných, volí se na Moravě k o n k u r e n ě n í v ý b o r , ve Slezsku konkurenční k o s t e l n í k o m i t é t pro správu konkurenčních záležitostí.

§ 57 zákona 50/74 ustanovil, že v případě nutnosti stavebních nákladů vzpomenutého druhu, má-li k nim nečím přispěti některý veřejný fond, jest p o v i n n o s t í správních úřadů, aby učinily náležitá opatření, t.j. aby zahájily tak zv. ř í z e n í k o n k u r e n ě n í /: zvláště je-li tu více těch, kteří jsou povinni přispívatí :/ a má zjistiti, zda nákladů jest skutečně zapotřebí a hleděti k tomu, aby všichni účastníci shodli se na způsobu úhrady. Jestliže se docíliti dohody nedá, je nutno, aby bylo rozhodnuto příslušnou instancí /: ať již správní

či soudní :/, po případě učiněno podle povahy okolností za-
timní opatření. Stejně řízení jest zahájiti, jestliže správ-
ní úřady byly o to požádány účastněnými stranami. Místní,
potažmo farní obec jest při řízení zastupována předsedou
místního Národního výboru, který jest oprávněn učiniti za
obec zavazující prohlášení.

S p o r y o p l n ě n í k církevním účelům roz-
hodují s p r á v n í úřady řádným postupem instancí;
jestliže se však žádá o příspěvek z nějakého zvláštního,
s o u k r o m o p r á v n í h o titulu /; a tedy niko-
liv ze všeobecného důvodu příslušnosti^k některé náboženské
obci :/ rozhoduje o takovém nároku soud.

Pak-li by takový příspěvek se vyžadoval z důvodu pat-
ronátního, tedy z důvodu existence určitého patronátního
svazku, pak se příslušnost řídí podle zvláštních nařízení
citovaného zákona 50/74 - §y 33 a 34 - srovnej o tom dále
v kapitole o patronátu.

práve cír- O správě majetku obročního a kostelního byla již řeč
ního majet-
ještě vše- výše; určité normy o správě majetku církevního obsahuje
oně. dále usnesení biskupské konference ve Vídni z roku 1856,
které mělo povahu partikulární úpravy, týkalo se jmění ob-
ročního i kostelního a došlo schválení císařským rozhodnu-
tím ze dne 3. října 1858 s podmínkou, že jak práva šoměpá-
na, týkající se ochrany církevního majetku, tak také vliv
patrenů pokud je slučitelný s církevními zákony, zůstanou
zajištěny. Jak všeobecné předpisy biskupské konference, tak
také citované nejvyšší rozhodnutí byly sděleny všem bisku-

pům s vyzváním, aby podle nich každý biskup podle zvláštních poměrů v jeho diecési vydal zvláštní správní předpisy pro svoji diecési a předložil je vládě k schválení. To se stalo téměř ve všech rakouských diecésích, takže takovou zvláštní diecesální instrukcí jest správa obročního a církevního jmění až do všech detailů upravena. K tomu přistoupila ustanovení §§ 38 až 60 zákona 50/74, která byla tu jednotlivě většinou citována a která ustanovení zmíněných diecesálních instrukcí, pokud tyto tomuto zákonu neodporují, ponechala beze změny.

o právu patronátním.

V minulých výkladech jsme několikráte narszili na rčení, že určité církevní úřady, resp. obročí jsou obsazovány na základě presentace patronů, resp. že patron vyvíjí určitý vliv na správu církevních majetkových záležitostí. Patronátní právo

ve smyslu subjektivním značí účast na správě kostela nebo církevního úřadu, kterou přiznávají zákony církevní nebo státní někomu a to nikoliv jako orgánu řádné správy církevní.

Účast týká se pravidelně majetkové správy a obsazování úřadů /: farního ./.

Ve smyslu objektivním rozumíme právem patronátním souhrn norem, kterými je poměr ten upraven. Svými kořeny tkví patronát v dobách velmi dávnych ve vlastnickém právu ke kostelům /: viz úvodní kapitoly ./ a něk-

Pokud se týče práva majetkového, jsou přípustné řehole právními osobami a mohou platně uzavíratí právní jednání a nabývatí vlastnictví, pokud to jejich řeholní předpisy dovolují /: nezpůsobilé míti majetek jsou jen jmenované řády žebrové, mendikanti :/. Právo zastupovati řeholní korporaci má místní představený; podléhá-li provinciálov, musí vykázáti jeho svolení, pokud jde o jednání přesaňující běžné hospodaření. Při všech jednáních mají představení řádu předložiti potvrzení biskupa o této své vlastnosti, v případě že příslušná duchovní korporace má způsobilost nabývatí vlastnictví.

Ohledně jejich majetku je šetřiti předpisy o zeizení a zavazení církevního majetku: všechna nabytí a změny majetku duchovních řádů „Kongregace“ jenž je zapsán v pozemkových knihách, má hlásiti příslušný soud zemskému úřadu. Jmění zrušených klášterů a řeholí připadá podle §u 53 zák. 50/74 jmění náboženskému fondu. § 44 cit. zákona stanovil, že správa klášterního jmění řídí se - bez újmy státního práva dohlédacího - podle s t a t u t á r n í c h nařízení. Jmění řeholí a klášterů není zastupováno finanční prokuraturou.1/

Založiti novou řeholi je možno u nás toliko na základě svolení vlády. Podle modu vivendi nemají řády řeholní a kongregace jichž domy jsou v Československé republice, podléhati představeným provinciálních domů týchž řádů a kongregací v cizině. Je-li zřízení provincie v Československé republice nemožné, budou československé domy řeholní podřizeny přímo generálnímu domu.

1/ Leč že by jmění bylo spravováno státem nebo že by šlo o vydobytí jmění pro klášter resp. řeholi teprve se tvořící.

ním úřadem udělen. Pokud jde o úřady farní, má tudíž patron právo navrhnouti biskupovi kandidáta na úřad farní a biskup je povinnen, je-li tento kandidát způsobilým, j m e n e - v a t i jej farářem. Práve presentační je prakticky nejdůležitější a přísluší pravidelně patronovi, ale není podstatným znkem patronátu, jenž může býti i bez něho,

2./ právo dozoru nad jměním obročním /: § 46 cit.zák.:/

3./ účast při předání temporalii /: uvedení v příjmy:/ a při zápisu pozůstatosti po duchovním správci,

4./ právo spolusprávy jmění zádušního /: vedle fary a farní obce :/ § 42 cit. zák. :/. Pokud jde však o Čechy, neřídí se tu praxe ani právem kanonickým ani státním, nýbrž starým obyčejovým právem partikulárním, podle něhož patron sám spravuje kostelní majetek,

5./ právo na příspěvek k výživě; toto právo nemá dnes praktického významu. Mohlo by býti vyjimečně zchudlému patronovi přiznáno zvláštním rozhodnutím politického úřadu,

6./ některá práva čestná, jako zvláštní sešadlo v kostele, nárok na slavnostní pohřeb a vzpomínku při veřejných meilidbách.

P o v i n n o s t í patronovou je přispívati ke stavebním nákladům, t.j. k nákladům, spojených s pořizováním a udržováním katolických kostelů a obročních budov dle platných předpisů. K jiným nákladům, ku př. vnitřního zařízení byl by patron jen povinnen jen, kdyby pro to svědčila dosavadní zvyklost, nebo soukromopravní titul. V tomto případě, je-li tu ku př. greckní listina, patronát zakláda-

jičí bude patřen povinen v tomto případě ke všemu, co in
line fundationis na sebe vzal. Tím docházíme k otázce
vzniku resp. zániku patronátního svazku, resp. k vzniku a
zániku patronátního práva ve smyslu subjektivním.

Mluvíme-li o vzniku /: zániku :/ p a t r o n á t -
n í h o s v a z k u , jde tu o otázku, kdy ten který kos-
tel neb církevní úřad vstupuje pod patronát /: potežmo, kdy
se ho zbavuje :/. Patronátním svazkem rozumí se tedy exis-
tence patronátního zřízení při konkrétním úřadu církevním
/: t.j. kostelu :/ bez ohledu na jednotlivé vykonavatele
patronátní správy. Takovýto svazek vznikel pravidelně
f u n d a c í , někdy též vyjimečně - p a p e ž s k ý m
p r i v i l e g i e m . Zaniká o d p a d e m o b -
j e k t u , t.j. zánikem církevního úřadu či kostela, nebo
zánikem pozemků s nimiž je spojen /: jde-li o patronát
věčný :/. Při patronátu rodovém v y m ě n ě n í m r o -
d u , konečně t.zv. v y d ě r ž e n í m s v o b o d y ,
ze předpokladu 30ti leté či 40ti leté vydržecí lháty; před-
pokládá se, že byla alespoň 3krát během této doby příl. ži-
tost k výkonu /: § 1471 obč. zák. :/. a že biskup po každé
jednal tek, jako by byl kostel prost patronátu.

Vznik patronátu jest spojen vždy se vznikem subjek-
tivního práva patronátního, neboť poněk ten předpokládá
existenci jistého oprávněného subjektu. Mluvíme v doktríně
o originárním nabytí patronátu, jestliže někdo nabývá práva
patronátního současně se vznikem patronátního svazku, o de-
rivátním nabytí, nabývá-li někdo práva patronátního, jež už
měla jistá osoba /: tedy při kostele, který dříve již byl ve
svazku patronátním :/.

Subjektivní právo patronátní vzniká tedy mimo skutečnosti, jimiž se zakládá patronátní svazek převeden z dřívějšího majitele na jinou osobu a to jednak na podkladě právních jednání mezi živými, na případ smrti, nebo na základě posloupnosti intestátní. Právo patronátní může být proto z d ě d ě n o , tak při dědičném patronátu o s o b n í m a v ě c n ě m - jus patronatus personale či reale. Patronát věcný přechází s pozemkem na jiné osoby, na př. při prodeji, směně, exekučním vydražení a pod. Vyjimka byla při nemovitostech, které přejímal Státní pozemkový úřad podle zákonů o státní pozemkové reformě. Tu patronát nepřecházel na tento úřad výjme případy dobrovolného převzetí, zaniká nyní k e n f i s k a o í m a j e t k u podle dekretu presidenta republiky číslo 12 z roku 1945. Konečně může vzniknouti i vydržením a to ve 40 letech, předpokládaje, že právo patronátní za tuto dobu bylo alespoň třikrát vykonáno. Vzniká otázka, jaký má vliv odepsání velké části pozemků od statku, na němž vázne patronát na kostele na jeho další trvání. V tom směru rozhodl Nejvyšší správní soud, že patronát trvá, pokud zbytek statku jako knihovní těleso zůstane v pozemkové knize zapsán. Ještě nutno připojití, že patronát je souborem práv a závazků a že lze přenést jen celý právní poměr, nikoliv snad jen zvláště břemena. Proto nemůže být dělen, droben, nebo zmanohásobován.

Z uvedeného je zřejmo, že může být v konkrétním případě sporným, zda tu existuje patronátní svazek vůbec a za druhé, kdo je - hledě k takovému existujícímu svazku - op-

rávněn a povinnován. Vzešla-li by rozepře o to, podléhá-li některý kostel nebo některé obročí patronátu či nikoliv, má řádným postupem instancí rozhodnutí státní správa kultová, slyševši nejprve úředy církevní. Jde-li však jen o to k o m u . přísluší patronát kostela nebo obročí, rozhodne o tom soudce. /: § 33 cit. zák. :/.

Ve sporech o plnění, které se požadují na základě patronátu, přísluší pořadem instancí rozhodovati úřadům správy kultové. Takže kdyby patron dovozoval, že jest osvobozen zcela nebo z části ze zvláštních soukromoprávních důvodů, nastupuje pořad práva a úředy správní učiní takové prozatímní opatření, je-li nutným /: § 34 cit. zákona :/. V tom směru pravidelně rozhodne obsah erekční listiny patronát zakládající. Ovšem mohlo by jíti o jiné důvody osvobozovací.

C í r k e v n í n a d a c e .

Jak výše jsme již uvedli, rozpadá se církevní majetek zásadně d o č t y ř s k u p i n majetkových; o jmění beneficiálním /: obročním :/ a zádušním resp. kostelním byla již řeč. Další skupinu tvoří j m ě n í n a d a c ě - n í . Církev spravuje totiž nadace ryze církevní, t.j. sloužící církevním účelům, jako ku př. nadace mešní, ke konání různých pobožností, ve prospěch hudby chrámové, osvětlení a podobně. Citovaný zákon 50/74 stanovil, že „ čistě církevní nadace zastávají ve správě orgánů církevních; vzešla-li by pochybnost o církevní povaze některé nadace, rozhodne

e tom v poslední instanci ministr kultu. Takové nadace mohou vznikat jak právním jednáním mezi živými tak i na případ smrti. Častý bývají ku př. odkazy na zřízení nadace na mše svaté za blaho duše zůstavitele; předpokladem jest samozřejmě, že musí býti odkázán takový kapitál, z něhož /: z jeho výtěžků :/ je možno náklady na kouání mší do budoucna hraditi, protože základní kapitál resp. výnosevá podstata musí zůstatí neztencené a trvale zachována, /: což je podstatnou náležitostí nadace :/. Jinak - kdyby totiž šlo o odkaz menšího nedostačujícího kapitálu - mohlo by jíti nikoliv o nadaci, nýbrž nanejvýše o t.zv. b e ž n é m š e. Věnovaná majetková podstata bude v tom případě spotřebována postupným odsloužením mší.

I když jsou takové nadace spojeny s beneficium nebo jmění kostelním, tvoří samostatnou osobnost, t.j. s a m e s t a t n ý s u b j e k t p r á v a z á v a z k ů a jejich jmění je o d d ě l e n ě z p r a v o v á n o a ú č t o v á n o e d j m ě n í b e n e f i c i a , r e s p . k o s t e l a , /: n a p r o t í t o m u v e s m y s l u k a n o n i c k é h o p r á v a , K o d e x c a n . 1 5 4 4 a s l . , n e j s o u t y t o t . z v . p i s e f u n d a t i o n e s s a m o s t a t n ý m i s u b j e k t y , n ý b r ž m a j í b ý t í s o u č á s t í m a j e t k u ú ř a d u , s n í m ž j s o u s p o j e n ý /:

m ě n í c í r k e v n í c h k o m u n i t .

Čtvrtou skupinu církevního majetku tvoří jmění církevních komunit, t.j. jmění řádů, kongregací a společenstev.

Katolická církev zná uvnitř svého celku dobrovolné, jí uznané svazy věřících za účelem vyššího způsobu křesťanského

životu; svůj základ má podstatě těchto svazů v oné nauce křesťanské, dle níž člověk konáním evangelického sebezapření může dosáti vyššího stupně duchovní dokonalosti.

Takováto sdružení resp. svazy věřících dělíme na ty, které vedou *s p o l e ě n ý ž i v o t* /: vita komunis ;/ v určitých ústavách /: klášterech :/, oddělených podle pohlaví a na takové bez-společného života; prvé označujeme jakožto *s p o l e ě n o s t i* /: communitates :/, druhé *s. p o l e ě n s t v a* /: associationes :/. Prvé zavazují se ke svým úkolům sliby, které mají za předmět poslušnost, čistotu a chudobu. Jestliže se dějí tyto sliby veřejně, t.j. před nějakou příslušnou církevní osobou /: t.zv. vota publica ;/ jmenujeme takové společnosti *ř e h o l e*. Sdružení bez takovýchto veřejných slibů /: vota privata ;/ jmenují se *s p o l e ě n o s t i* /: societates :/, členové jejich nejsou řeholníky v pravém slova smyslu.

V rámci řeholí jsou taková, která jsou nazývána *ř á d y* /: ordines :/, to jsou taková řeholní sdružení, kde veřejně slib děje se cestou slavnostní a *k o n - g r e g a c e* /: congregatio :/, kde veřejné sliby dějí se cestou jednoduchou. Brentiškáni, dominikáni, karmelitáni a augustiniáni se jmenují řády žobrové /: mendicanti :/.

V rámci sdružení rozoznáváme různá bratrstva, konfraternity, society, jednoty terciářů. Členy sdružení mohou býti duchovní i laici, nekonají však slibů.

Řády se dělí na provincie a jednotlivé domy /: kláštera
ry l/, kollegia :/. Všichni pánoprávní členové klášterní
obce tvoří t.zv. k o n v e n t . Náčelník celého řádu slo-
ve minister či magister generalis, řádový generál. V čele
provincií stojí provinciálové, v čele klášterů převorové
/: prior guardianus, superior :/, kteří tvoří provinciální
kapitulu. Generální kapitola řádu volí zpravidla generála,
potvrzuje jej pepežský stolec. Takovou organizaci mají ku
př. řády žebrevé. Jsou však též starší řády /: benediktí-
ná, basiliánů a podobně :/, kde jednotlivé kláštery tvoří
celek, samostatnou organizační jednotku. společná

pravidla tvoří spojovací moment. Z důvodu udržení discipli-
ny v jednotlivých klášterech mohou tyto utvořit, resp. se-
stoupit se k tak zv. kongregaci, aniž by se tím porušovala
jejich samostatnost /: obsílají t.zv. generální kapitoly:/.
Představení se jmenují o p a t i /: abbatas :/. Jako
strážce duchovní disciplíny stojí mu k ruce prior /: t.zv.
prior claustralis - na rozdíl od prior conventualis, který
je představeným kláštera, od jiného kláštera odvislého :/.

Řehole podléhají moci biskupské, pokud nebyly eximo-
vány.

§ 61 cit. zák. 50/74 stanovil ,, co se týče vnějších
právních poměrů společenstev klášterních v církvi katolické,
mají platnost nařízení zvláštní v příčině takových spole-
čenstev vůbec vydaná. Nejdůležitější předpisy obsahují na-
řízení ministerstva kultu a spravedlnosti ze dne 13.6.1858
číslo 95 ř.z. /: § 1 - 7 :/.

1/ Pod pojmem kláštera rozumí se souhrn osob, které žijí po-
dle pravidel církevně schválených, a jsouce vázani slibem
chudoby, čistoty a spelušnosti ke svým představeným, snaží
se pokřesťanské dokonalosti /: Boh. 479/20 :/.

dejšími názory, že vlastník kostela má volné právo dispozice církevním úřadem. Četné kláštery, církevní instituty, města i panovník nabýval patronátu. Zřízení patronátní prodělalo během doby celou řadu změn a je dnes v podstatě břemenem, jak pro církev, tak pro stát a ovšem i pro patrona.

§ 32 cit. zákona o zevních poměrech církve katolické ustanovil, že patronátní poměry se u s p e ř á d a j í z v l á š t n í m z á k o n e m . K takovému uspořádání d o s u d n e d o š l o a v platnosti zůstaly desavadní předpisy. Zákon stanovil však dále, že se břemena patronátní vztahují vždy toliko k u r č i t é m u kostelu a u r č i t é m u obročí pod patronátem jsoucímu, a že se nemohou zvětšiti, kdyby potřeby duchovní obce k tomuto kostelu nebo obročí přikázané se rozmnožily či zvětšily. Rezezaváme o s o b n í a v ě c n ý patronát, podle toho, zda je spojen s u r č i t o u osobou bezprostředně, či p r o s t ř e d e č n ě z důvodu vlastnictví k určitému majetku; d u c h o v n í a l a i k ý , příslušil kleriku v této jeho vlastnosti či laiku; patronatus s i n g u l a r e e v e n t . c o m p a t r o n a t u s p e d l e toho, zda přísluší jedné či více osobám.

O b s a h p r á v e p a t r o n á t n í h o .

Práva:

1./ právo již vzpomenuté presentace záleží v tom, že patron může označiti /: designovati /: čili navrhnouti osobu, již má býti uprázdněný církevní úřad příslušným církevním

Pro společenstva platí spolkový zákon /: nikoliv však pro řehole :/.

Pokud se týče disciplinární moci řeholních představených nad členy řehole, zakázal výnos ministerstva kultu z roku 1869 číslo 135 užívati zevních donucovacích prostředků /: trestu na svobodě, trestů tělesných a podobně :/. Řeholník nemůže býti vězněn proti své vůli a před výkonem slibu musí býti o tom poučen. Stát neposkytuje řeholním instancím tak zv. *brachium saeculare*, t.j. neprovádí jejich rozhodnutí.

Pokud se řeholníků týče, mohou před vykonáním slevných slibů svobodně naložiti svým majetkem jednáním mezi živými i na případ smrti. Jestliže tak neučiní, zřídí se pro jmění kurator a jmění po smrti případně zákonným dědicům /: § 182 nesp. pet. :/. Nabývati vlastnictví a děditi nemohou řeholníci se slevnými sliby /: srov. § 538 obč. z. :/. Testovatí mohou jen v případech vyjimečných /: zrušení řádu, zrušení vázenosti sliby napokládají-li se více za členy řádu a.t.d. :/. Členové řádu nemohou býti svědky posledního pořízení /: § 591 obč. zák. :/.

Chu-
Farní chudinské ústavy vznikly v době Josefské v důsledku zrušení všech bratrstev. Dvorní dekret ze dne 26.11. 1784 nařídil zřízení chudinského ústavu každé fáře. Příspěvky plynuly do nich z nejrůznějších pramenů. Z výjimkou Moravy byly v našich historických zemích zrušeny a jejich jmění předáno politickým obcím. Než i na Moravě plynou příjmy, dříve chudinským ústavům příslušející, obcím. Jméni fondu je-li tu dosud spravuje farář v souhlase se starostou obce a etcem chudých. Farní chudinské ústavy ještě tu jsoucí zas-

vání k
evním
ia.

Součástí církevního majetku může se nejen státi ta věc, která byla získána na základě soukromoprávního jednání, na př. koupí, odkazem, darem a podobně a má sloužiti nějakému církevnímu účelu, nýbrž také tím, že byla vlastníkem v ě - n o v á n e církevnímu účelu a vlastník ponechal si vlastnické právo k ní. Věnování věci k účelům církevním jest aktem, který předpokládá projev vlastníkův /: ku př. věnovací listinu :/ přijetí se strany určitého církevního subjektu a příslušný event. rituální akt. Ovšem tento s přijetím spojený rituální akt /: posvěcení, benedikce :/ s á m o sobě byl by bez právního významu, neb je to pouze svátostný akt, který sám o sobě nemění ničeho na právní situaci věci, o kterou jde.

ženské
vy.

Bohoslužbě jsou věnovány kostely a kaple. Pro Bohoslužbu je kostel podle kanonického práva způsobilým teprve vysvěcením. Kaple jsou buď veřejné, je-li vstup do nich volný resp. poloveřejné, jsou-li určeny pro určitou komunitu anebo soukromé. Pokud se týče zvonů, jsou věcmi církevními jenom tehdy, byly-li v ě n o v á n y církevním účelům. Dispoziční právo k nim jest posuzováti vždy toliko podle obsahu věnování; nerozhodno jest soukromé vlastnictví k nim. Ovšem jak již shora bylo uvedeno, pouhé posvěcení zvonu nemá právního významu.

Bohoslužbě věnované budovy resp. předměty jest považovati - třebaže jsou předmětem soukromého vlastnictví - za věci veřejné /: res, quae sunt communi usu destinatae :/. Tato jejich veřejnost se zakládá právě na onom v ě n o v á - n í pro obecné užívání té které náboženské společnosti, právě tak jako věnování vůbec zakládá veřejný charakter i jiných věcí, veřejnému užívání věnovaných.

Katolické hřbitovy jsou spravovány církevními orgány /: jsou totožné s orgány, spravujícími budovy bohoslužebné, t.j. farář, zástupci farní obce ;/, které také ustanovují hřbitovní zřizence. Správa hřbitova podléhá dohledu obecních úřadů, po případě úřadů státních v ohledu zdravotně policejním. Vedle hřbitovů k o n f e s n í c h rozeznáváme také hřbitovy o b e c n í výlučně obcí spravované a sloužící všem příslušníkům obce bez ohledu na vyznání. Zřízení konfesních hřbitovů spadá hlavně do kompetence náboženské obce; zřízení konfesního hřbitova nemůže jí být uloženo. Vůči státu jest ke zřízení hřbitovů povinným činitelem z důvodů zdravotních jedině místní obec. Podle nyní platného práva nemůže církev odepřítí na svém hřbitově pohřeb žádnému svému příslušníku, ani sebevrahu /: dřívější předpisy byly zrušeny roku 1873; sebevrah má býti pohřben ve vší tichosti ;/.

Mezikonfesní zákon, číslo 96 z roku 1925 stanovil povinnost církve připustiti na svůj hřbitov i zemřelé příslušníky jiných konfesi; odepřítí je může jenom tehdy, je-li v obvodu místní obce, kde smrt nastala nebo mrtvola byla nalezena, obecní hřbitov nebo hřbitov pro příslušníky církve nebo náboženské společnosti, již zemřelý patřil. Pohřbení v r o d i n n é m h r o b ě nesmějí však ani v těchto případech odepřítí.

Vinevěrci budou pohřbeni buď v rodinné hrobce neř na zvláštním oddělení pro souvěrce zemřelého, zřízeném se souhlasem politického úřadu I. stolice, není-li takovéto oddělení, v běžné řadě hrobů, čímž se myslí místa, kde dosud žádných mrtvel není, tedy hroby nové. Při tom nesmí býti

bráněno slušnému pohřbení, čímž se rozumí výkon pohřebních obřadů a projevů.

Pro vznik rodinného hrobu jsou v nedostatku předpisů státního zákonodárství směrodatny předpisy církevní, t. j. vzhledem ku obsahu can. 1209 Kodexu jest ku zřízení rodinného hrobu na římsko-katolickém hřbitově třeba schválení příslušného biskupa, nebo zmocněnce jím delegovaného. Ke zřízení rodinného hrobu mimo hřbitov je třeba souhlasu zemského Národního výboru.

O způsobu pohřbu, církevní asistenci atd. rozhoduje zemřelá osoba sama, která může učiniti předem příslušná opatření. Neučinile-li tak, má se za to, že dala tichý souhlas, aby byly zachovány ustanovení její církve. Pozůstalí či kněz církve nemohou stran pohřbu rozhodovati proti vůli zemřelého.

Pohřbívání ohněm je upraveno zákonem čís. 464 z roku 1921. Zřizovati krematoria je vyhrazeno obcím, aniž se tím mění jejich zákonná povinnost zřizovati a udržovati hřbitovy /: § 4 :/. Mezi zákonnými podmínkami povolení je též průkaz o tom, že si nebožtík přál zpopelnění neb alespoň, že nebyl odpárcem pohřbívání, jde-li o osoby nespěprávné pro nedostatek věku, mladší 16 let, neb nespěprávné rozhodují zákonní zástupcové o způsobu pohřbení.

O ukládání popela z mrtvol na hřbitovech platí tytéž předpisy jako o pochování mrtvol na hřbitovech /: § 14 odst. 2 :/; nesmí proto /: hledě k §u 10 interk.zák. :/ býti církevními orgány odepřen slušný pohřeb urny s popelem na konfesním hřbitově, resp. uložení urny s popelem nad či p o d

zemí. Není urážkou náboženské společnosti, již hřbitov náleží, jestliže ku př. se vyobrazí na pomníku urna, rovněž také není urážkou, jestliže farář cizí církve má na hřbitově pohřební řeč, jde-li o součást slušného pohřbu ve smyslu nauky oné cizí církve. I ten římský katolík, který projevil přání býti pohřben žehem, nepřestává býti příslušníkem církve z tohoto důvodu /: nestává se, jak se někde tvrdí „faktickým akatolíkem“ a musí býti při pohřbení posuzován podle §u 10 odst. 1 zákona 96/25.

á v ť r . Majetek církve katolické je souhrn věcí, které slouží církevním účelům, při čemž vlastnictví k nim může náležeti i jiným osobám. Nabývání jeho, pozbývání i všechny právní změny jeho právními jednáními se řídí jedině právem občanským. Jméni to požívá státní ochrany jako obecně užitečné nadace. Státní správa dbá nad udržení integrity jmění a je event. za určitých podmínek oprávněna - hledě k zásadě solidarity jednotlivých církevních majetků - obrátiti část jmění na jiné církevní účely, než se dělo dosud. Má přihlížeti k tomu, aby orgánové církevní nevybočovaly z mezí své působnosti a užití v tom směru příslušných doručovacích prostředků. Církev katolická jako celek není subjektem práv a závazků, nýbrž jsou to jednotlivé církevní ústavy, obročí, kostely, nadace /: resp. církevní společnosti :/. Jejich vnitřní správa je vedena podle předpisů církevních /: kanonického resp. kodexového práva :/ avšak jejich zevní poměry jsou upraveny zákonodárstvím státním. Za zevní záležitosti /: a contr. vnitřních :/ je odpovězováti ty, které státní zákonodárství jako takové upravuje. Součástí ochrany státu je též právní zastupování institutů církevních advokátem státu-finanční prokuraturou.